

DET NORSKE UNIVERSITETSRÅD

Blant de universitetspolitiske utfordringer som Universitetsrådet tar opp, står bevilgningene til høgre utdanning og forskning sentralt. Men også forhold som opptakskapasitet, studiekvalitet, gradsstruktur og studentmobilitet drøftes i stor bredde i Universitetsrådets organer. Fordi grunnforskning og forskerutdanning er et særlig ansvar for universitetene og de vitenskapelige høgskolene, er disse virksomhetene også sentrale for Universitetsrådet.

Universitetsrådets forskningsutvalg, Universitetsrådets studieutvalg og Universitetsrådets internasjonale utvalg bidrar med underlag for de beslutninger som tas av styre og representantskap. Nasjonale utvalg for universitetsbibliotekene og for universitetsmuseene sørger for samarbeidet på sine spesialfelt.

Nettverksbygging nasjonalt og internasjonalt blir stadig viktigere for institusjonssamarbeidet. Sammen med Det norske høgskolerådet representerer Universitetsrådet et nasjonalt institusjonsnettverk. Her støtter Universitetsrådet seg til de nasjonale fakultetsmøtene og de nasjonale fagrådene i faglige og fagpolitiske spørsmål.

Gjennom CRE – Association of European Universities og Confederation of EU Rectors' Conferences – er Universitetsrådet med i omfattende europeiske nettverk. Universitetsrådet er sammen med KUF representert i Europarådets komite for høgre utdanning og forskning. Sammen med søsterorganisasjonene i de øvrige nordiske land har Det norske universitetsråd etablert Det Nordiske Universitetssamarbeidet (NUS).

Siden 1991 har Universitetsrådet hatt sitt faste sekretariat i Bergen. Sekretariatet har nå to avdelinger, Allmennavdelingen og Senter for internasjonalt universitetssamarbeid.

Allmennavdelingen har ansvaret for Universitetsrådets medvirkning i den nasjonale koordineringen innen høgre utdanning og forskning, og for å bistå generalsekretæren og styret når det gjelder å utvikle nasjonale strategier på disse områdene. Avdelingen er kontaktpunkt for alle Universitetsrådets rådgivende organer som arbeider med nasjonale oppgaver.

Senter for internasjonalt universitetssamarbeid (SIU) bistår generalsekretæren og styret når det gjelder internasjonalt programsamarbeid. SIU bistår også medlemsinstitusjonene i deres internasjonaliseringsarbeid og bidrar gjennom Universitetsrådets internasjonale utvalg til samhandling på dette feltet. SIU har operatøransvaret for de avtaler Universitetsrådet har inngått med myndighetene. Programmene under de forskjellige avtalene har hvert sitt programstyre: Nasjonalt utvalg for utviklingsrelatert forskning og utdanning (NUFU) styrer NUFU-programmet på vegne av Universitetsrådet. Sentral- og Øst-Europa-programmet styres av et felles programstyre for Universitetsrådet og Forskningsrådet. SOKRATES-programmet styres av Det nasjonale utvalget for Leonardo og Sokrates, oppnevnt av departementet. Slik kan Universitetsrådet også betjene et større fellesskap enn sine egne medlemsinstitusjoner når dette er ønskelig.

Møte i Universitetsrådets styre, 9 februar 1998 i Bergen

Per Wright (for Per Olaf Fjeld), Tove Bull, nestleder Carl Julius Norstrøm, leder Lucy Smith,
Emil Spjøtvoll, Anne Rygg, Jan Fridthjof Bernt

(Foto Stig Torgersen/UiB)

Innhold

DEL 1 UNIVERSITETSRÅDETS VIRKSOMHET

Innledning

1. Representantskapet
2. Styret
3. Sekretariatet
4. Budsjett og regnskap

Universitetspolitiske utfordringer

5. Utfordringer i høgre utdanning
6. Møte med den nye kyrkje-, utdannings- og forskingsministeren
7. Styrking av forskning og kompetanse i Norges forhold til utviklingslandene
8. Fortsatt åpne universitetsstudier?
9. Universitetenes cand.mag.-grad
10. Øket utdanningskapasitet innen informasjonsteknologi
11. Etter- og videreutdanning
12. Lærerutdanning
13. Et mangfold av doktorgrader
14. Avansert vitenskapelig utstyr
15. Senter for høyere studier
16. Kutt i universitetsbudsjettene
17. Budsjettering av forskningsvirksomheten ved universiteter og høyskoler
18. Universitetsrådets innspill til den nye Forskningsmeldingen

Koordinering og arbeidsdeling

19. Etableringen av Norgesnettrådet
20. Etablering av nasjonalt råd for sivilingeniørutdanningen
21. Forum for teknologiutdanning
22. Norgesnett i praksis - Universitetsrådets medvirkning
23. Realisering av en levekårsundersøkelse blant studenter

Lover og regler

24. Endring av universitets- og høyskoleloven
25. Prinsipper for rangering av søkere til universiteter og høyskoler
26. Et bedre personvern
27. Opprykk til professor etter kompetansevurdering
28. Institusjonenes forhold til randsonevirksomheten
29. Doktorgradskandidaters rett til arbeidsledighetstrygd
30. Opphavsrett og kopibeskyttet materiale

Internasjonalt samarbeid

31. Studier i utlandet
32. Samarbeid NORAD - Det norske universitetsråd
33. Det nordiske universitetssamarbeidet (NUS)
34. Universitetsrådets deltagelse i europeiske samarbeidsorganisasjoner

Programaktiviteter

35. NUFU-programmet
36. Samarbeidsprogrammet for Sentral- og Øst-Europa
37. SOKRATES-programmet

DEL 2 NASJONALE NETTVERK

De nasjonale fakultetsmøtene

36. Det nasjonale fakultetsmøtet for historisk-filosofiske fag
37. Det nasjonale fakultetsmøtet for realfag
38. Det nasjonale fakultetsmøtet for samfunnsvitenskapelige fag
39. Det nasjonale fakultetsmøtet for juridiske fag
40. Det nasjonale fakultetsmøtet for odontologiske fag
41. Dekanmøtet i medisin

Fagorganer

42. Nasjonalt råd for sivilingeniørutdanningen
43. Nasjonale fagråd

Universitetsrådets utvalg

44. Universitetsrådets forskningsutvalg
45. Universitetsrådets internasjonale utvalg
46. Universitetsrådets studieutvalg
47. Nasjonalt utvalg for utviklingsrelatert forskning og utdanning (NUFU)
48. Nasjonalt utvalg for universitetsmuseene
49. Nasjonalt utvalg for universitetsbibliotekene

VEDLEGG

- I Vedtekter for Det norske universitetsråd
- II Avtaler om utdannings- og forskningssamarbeid
- III Universitetsrådets rapportserie
- IV Universitetsrådets organer 1997
- V University Partnerships

DEL 1. UNIVERSITETSRÅDETS VIRKSOMHET

Innledning

1

REPRESENTANTSKAPET

Universitetsrådets øverste organ, Representantskapet, utgjøres av den øverste valgte og administrative ledelse ved medlemsinstitusjonene og ledelsen i Norsk Studentunion. Representantskapet møtes ordinært to ganger i året.

Det 41. møtet i Det norske universitetsråd, Representantskapet,

ble avholdt 13. mai 1997 på Sem gjestegård i Asker. Hovedtemaene på møtet var:

Utfordringer i høgre utdanning, hvor statsråd Reidar Sandal innledet til diskusjon bl.a. om samspillet mellom departementet, Norgesnettrådet og det frivillige institusjonssamarbeidet.

Samordnet opptak - fortsatt nasjonal åpning?, hvor ekspedisjonssjef Jan Levy redegjorde for departementets forslag om opptakskapasiteten 1997/98.

Styrking av forskning og kompetanse i tilknytning til Norges forhold til utviklingslandene, hvor spesialråd Knut Vollebæk redegjorde for arbeidet med Utenriksdepartementets strategiutforming.

Studier i utlandet - institusjonenes ansvar for utveksling og tilrettelegging, hvor stortingsrepresentant Øystein Djupedal innledet til diskusjon, med utgangspunkt i Innst S nr. 173 (1996-97) om studier i utlandet.

Det 42. møtet i Det norske universitetsråd, Representantskapet,

ble avholdt 4. oktober 1997 ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo. Hovedtemaene var:

Statsbudsjettet 1998 - utviklingen i universitetenes økonomi. Representanter for KUF orienterte om regjeringens forslag til statsbudsjett 1998 som ble lagt fram 3. oktober, og ass.univ.direktør Sverre Spildo redegjorde for utviklingen i universitetenes økonomi.

Etter- og videreutdanning - innstilling fra Buer-utvalget. Det offentlige utvalg som har vurdert etter- og videreutdanning (Buer-utvalget), avga sin innstilling 01.10.97. Saken er sendt på høring med frist for uttalelse 02.01.98.

De forskjellige sakene vil bli omtalt i de ulike kapitlene nedenfor.

2

STYRET

Styrets sammensetning i 1997 har vært:

- Rektor Lucy Smith, Universitetet i Oslo (leder)
- Rektor Carl Julius Norstrøm, Norges Handelshøyskole (nestleder)
- Rektor Jan Fridthjof Bernt, Universitetet i Bergen
- Rektor Tove Bull, Universitetet i Tromsø
- Rektor Emil Spjøtvoll, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
- Rektor Per Olaf Fjeld, Arkitekthøgskolen i Oslo
- Leder Christine Nilsen, Norsk Studentunion, 1 halvår
- Leder Anne Rygg, Norsk Studentunion, 2 halvår

Styret har i løpet av året avholdt 8 styremøter, med 134 saker til behandling. Styret har også etter invitasjon fra departementet hatt møter med statsråd Sandal (2. juni) og statsråd Lilletun (19. november). Styret har også møtt Forskningsrådets hovedstyre (4. september).

Sentrale punkter på styrets arbeidsplan for 1997 har vært

- *Utviklingen av nivå 2 i den nye rådsstrukturen*
- *Den videre utvikling av Universitetsrådets forskningspolitiske plattform for innspill til den neste forskningsmeldingen*
- *En felles ramme for universitetenes cand.mag.-grader*
- *Universitetenes og de vitenskapelige høgskolenes deltagelse i etter- og videreutdanning*
- *Universitetsrådets medvirkning i NORADs stipendprogram og KUFs kvoteprogram*
- *En felles satsing på økt kapasitet i IT-utdanningen*
- *En analyse av utviklingen av universitetenes økonomi*
- *En felles utredning om institusjonenes forhold til randsonевirksomheten. Avklaring av hovedprinsipper. Forslag om tilpasning av regelverket*

Oppfølgingen av disse sakene vil bli omtalt i det etterfølgende.

Styret har også anmodet om

- *En utredning om utviklingen i høgre utdanning i Norge etter St.meld. 40 (1990-91)*
- *En gjennomgang av Universitetsrådets internasjonale engasjement (i 1998)*

Utredningen om utviklingen etter Stortingsmelding 40 foreligger som UR-rapport nr. 4/97.

Som i tidligere år har det også i 1997 vært slik at utdannings- og forskningspolitiske saker må tas opp til behandling i Universitetsrådets styre på kort varsel når den politiske dagsorden gjør det nødvendig. Våren 1997 behandlet således Stortinget en rekke meldinger og proposisjoner der Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen inviterte Universitetsrådet til høringsmøter. Dette gjaldt bl.a. meldingene om studier i utlandet, om lærerutdanning og om rangering av søkere til universiteter og høyskoler, stortingsproposisjonen om regulering av opptaket til universitetene og odelstingsproposisjonen om endringer i universitets- og høyskoleloven. Også budsjettproposisjonen for 1998 med forslaget om reduksjon i studenttallet med 2000 studieplasser og nedbygging av universitetsbudsjettene med 60 mill. kroner som følge av dette har vært en viktig sak for Universitetsrådet.

3

SEKRETARIATET

Generalsekretærens åremålsperiode gikk ut 31.12.96. Etter utlysning av stillingen ble åremålskontrakten mellom generalsekretær Per Nyborg og departementet prolongert for seks år.

Sekretariatet for Det norske universitetsråd er under generalsekretæren ledelse organisert i to avdelinger, *Allmennavdelingen* og *Senter for internasjonalt universitetssamarbeid*.

Personale tilknyttet *Allmennavdelingen*:

Underdirektør Jarle Rønhovd (fra 01.09.97), avdelingsleder
 Rådgiver Lars Helge Nilsen (til 01.12.97)
 Rådgiver Guri Bakken (fra 01.01.98)
 Førstekonsulent Marit Selvik Kallekleiv
 Kontorfullmektig Britt Fullwood/kontorfullmektig Kate Vadheim Dahl

Personale tilknyttet *Senter for internasjonalt universitetssamarbeid (SIU)*:

Direktør Ulf Lie, avdelingsleder
 Seksjonsleder Kurt Løvschal, Oversjøisk seksjon
 Seksjonsleder Ingebjørg Birkeland, Europa-seksjonen
 Rådgiver Linda Francis (til 01.08.97)
 Førstekonsulent Bjørn Erik Andersen
 Førstekonsulent Ingveig K. Astad
 Førstekonsulent Egil Eiene
 Førstekonsulent Paul Manger
 Førstekonsulent Eldrid Røine (til 01.08.97)
 Førstekonsulent Dag Rune Ramstad
 Førstekonsulent Helge Skugstad
 Førstekonsulent Arne Aarseth
 Konsulent Kari Omdahl
 Førstesekretær Kari Rød Collins
 Førstesekretær Mette Indrevik
 Førstesekretær Gerd Skeie
 Hertil kommer korttids- og deltidsengasjementer.

4

BUDSJETT OG REGNSKAP

Representantskapet vedtok budsjett for 1997 med en ramme på 2.875 mill. kroner. Dette bygger på at bidragene fra medlemsinstitusjonene og departementet videreføres med 1,3 mill. kroner på hver part, og i tillegg dekningsbidrag fra Senter for internasjonalt universitetssamarbeid i forbindelse med generalsekretærens arbeid med SIUs programvirksomhet og andre inntekter, til sammen 275.000 kroner. Universitetsrådet har også i 1997 hatt sekretariatsfunksjonene for Det nordiske universitetssamarbeidet (NUS), og de andre nasjonale organisasjonene har dekket sin del av utgiftene forbundet med dette.

Styret har fullmakt til å trekke på udisponert egenkapital under visse forutsetninger, og generalsekretæren har fullmakt til å overskride budsjettrammen mot tilsvarende merinntekt. Universitetsrådet har under disse fullmakter bl.a. støttet en levekårsundersøkelse blant studenter i regi av Nasjonalt kontaktforum for læringsmiljø, satt i gang en nasjonal utredning om universitetenes cand.mag.-grad, samt støttet utredningsarbeidet om utdanningskapasitet og ressurser innen informasjonsteknologi i regi av Det nasjonale fakultetsmøtet for realfag. Videre har Universitetsrådet gått inn med et mindre beløp til stiftelseskapital til Stiftelsen Unge Forskere.

Det er som tidligere utbetalt godtgjørelse til sekretærene for tre nasjonale fakultetsmøter, og til sekretærassistanse for Universitetsrådets studieutvalg.

Oversikter fra regnskapsførende institusjon viser at forbruket er innenfor budsjettamme og fullmakter.

Universitetspolitiske utfordringer

5

UTFORDRINGER I HØGRE UTDANNING

På representantskapsmøtet i Det norske universitetsråd i mai 1997 uttalte statsråd Reidar Sandal bl.a. følgende:

«Ei svært viktig oppgåve i åra framover blir å halde oppe, og helst auke, kvaliteten og volumet i norsk forskning, i ei tid då ein t.d. innanfor ein del EU-land har registrert at viljen til å investere i forskning er blitt mindre både i offentleg og privat sektor. Regjeringa ønskjer å satse på forskning ikkje berre av omsyn til konkurranseevna, slik det ofte blir trekt fram, men for å auke kunnskapen om oss sjølve og den verda vi lever i. I tråd med dette blei grunnforskninga si rolle spesielt omtalt i hovudinnleiinga til den siste budsjettproposisjonen for KUF, som mange sikkert vil ha lagt merke til. Grunnforskninga vil òg stå sentralt i den neste forskingsmeldinga, som Regjeringa tar sikte på å leggje fram i 1998.

Ei anna utfordring som eg vil nemne, er å realisere potensialet ved universitet og høgskular i forhold til etter- og vidareutdanning. Universitet og høgskular representerer den fremste kunnskapen i landet på svært mange område. Det er denne oppdaterte kunnskapen arbeids- og næringslivet treng for å hengje med i konkurransen internasjonalt, og det er denne kunnskapen kvar og ein av oss treng for betre å kunne forstå og delta i samfunnsprosessane omkring oss. Vidare forvaltar desse institusjonane ein unik pedagogisk kompetanse som det vil vere svært verdfullt å kunne trekkje på i gjennomføringa av reforma. I ei tid der arbeidstakarane må rekne med å omskulere seg og byte jobb oftare enn før, vil det dessutan vere viktig med dokumentert kunnskap, og her vil dei høgre utdanningsinstitusjonane som no står i ei særstilling når det gjeld akkreditering av kompetanse.

Universitetsrådet og Høgskulerådet er representative organ som uttaler seg på vegne av medlemmene. Dette gir dei stor fagleg tyngde. For å få eit best mogleg grunnlag for avgjerder i viktige utdanningspolitiske spørsmål har departementet i tillegg sett det som formålstenleg å etablere eit uavhengig, breiare samansett organ, Noregsnettrådet, som spesielt skal gi råd i sektorovergripande spørsmål. I tillegg skal det etablerast eit sekretariat med nærmare definerte oppgåver. Noregsnettrådet kjem altså ikkje til erstatning for Det norske universitetsråd og Det norske høgskulerådet. For at vi skal få til eit best mogleg utdanningssystem er det tvert imot viktig at alle tre råda fungerer godt og har eit godt samarbeid seg imellom og med departementet. Eg vil nytte dette høvet til å takke Det norske universitetsråd for det gode samarbeidet vi har hatt til no, og vil oppmode dykk til framleis å spele ei engasjert og aktiv rolle også i den vidare utviklinga av Noregsnettet.»

De utfordringene statsråd Sandal her omtalte, har på ulik måte kommet til å stå sentralt for arbeidet i Det norske universitetsråd i 1997. Utfordringene går imidlertid ikke bare til institusjonene og deres samarbeidsorganer, den største utfordringen har den nye regjeringen og statsråd Jon Lilletun arvet: Å skaffe høgre utdanning og forskning de midler som trengs for å gjøre Norge til en ledende kompetansenasjon ved inngangen til et nytt årtusen.

6

MØTE MED DEN NYE KYRKJE-, UTDANNINGS- OG FORSKINGSMINISTEREN

I samband med regjeringsskiftet hausten 1997 inviterte den nye statsråden, Jon Lilletun, styret for Universitetsrådet til møte 19. november. Lilletuns langvarige arbeid i Kyrkje-, utdannings- og forskingskomiteen har gjort han vel kjend i universitetsmiljøa, samstundes som dette arbeidet har gjeve han førstehands kjennskap til universitetssektoren, og til dei utfordringar denne sektoren står overfor.

Statsråd Lilletun orienterte om den planlagde utgreiinga om høgre utdanning, der m.a. behovet for høgre utdanning vil bli vurdert på breitt grunnlag, og der også dimensjonering av og rammevilkår for denne type utdanning vil vere viktige punkt. Han gjorde og greie for premissane for den nye stortingsmeldinga om forskning som blir utarbeidd i løpet av 1998, og inviterte Universitetsrådet til å komme med innspel til denne meldinga.

Dei oppgåver universiteta bør ha innanfor etter- og vidareutdanning blei også tatt opp. I samband med dette blei Buerutvalet, krav til studiekompetanse, privatist-ordninga, «ope universitet» drøfta.

Statsråden kunne melde at kuttet på universitetsbudsjetta på årsbasis ville bli halvert i forhold til det som var varsla. Ekstern finansiering og forholdet til grunnforskning blei tatt opp, og statsråden orienterte om at departementet vil sjå nærare på desse forholda, bl.a. i samband med utgreiinga om høgre utdanning, og etter at departementet har fått innstillinga frå det utvalet Universitetsrådet har sett ned for å sjå på problem i tilknytning til randsoneaktivitetar.

Universitetsrådet orienterte om gradstrukturen i høgre utdanning, og om det arbeidet styret har sett i gang for å gjennomgå gradstrukturen ut frå dagens samfunnsmessige behov og dei krav til fagleg breidde og fordjuping som eit universitetsstudium kviler på.

It-utdanninga blei også tatt opp. Både frå departementet og frå Universitetsrådet blei det understreka behovet for å auke kapasiteten innanfor denne utdanninga, samstundes som krava til kvalitet blir bevarte. Universitetsrådet skisserte korleis dette kunne skje innanfor universiteta med tilførsel av etter måten begrensa ressursar. I denne samanhengen blei også eventuell It-park på Fornebu drøfta, og den rolla universiteta kunne ha i ei slik samanheng.

Universitetsrådet understreka sterkt at underinvestering i utstyr ved medlemsinstitusjonane har ført til at det i dag er akutt behov for fornying av nødvendig forskingsutstyr. Styret ba om at departementet vurderer å skaffe slikt utstyr frå utlandet, bl.a. for å unngå overoppheiting av norsk økonomi. I samband med dette blei universitetas evne og vilje til omstilling diskutert, og departementet peika på at frigjering av ressursar gjennom omstilling vil vere ein viktig faktor når nye tiltak skal setjast i gang. Eventuelle omstillingsmidlar i slike situasjonar blei også diskuterte.

Universitetsrådet tok også opp behovet for auka satsing på studentvelferd. Statsråden lova å sjå på dei problema styremedlemene hadde peika på og ta initiativ til ei avklaring av dei rettar studentane har i slike samanhengar.

Det blir trangt når Jon Lilletun møter seg sjøl i døra
(Foto: Ingrid Yrvin)

7

STYRKING AV FORSKNING OG KOMPETANSE I TILKNYTNING TIL NORGES FORHOLD TIL UTVIKLINGSLANDENE

I sitt foredrag på Universitetsrådets representantskapsmøte i mai 1997 redegjorde spesialråd Knut Vollebæk for Utenriksdepartementets prinsipper for videre støtte til utviklingslandenes forskningsvirksomhet – hva enten dette er bistand administrert av NORAD eller forsknings-samarbeid gjennom NUFU-programmet:

- Utviklingslandenes prioriteringer må stå i sentrum, og deres langsiktige behov og prioriteringer bør være styrende for forskningssamarbeidet. For å motvirke den ellers rådende maktbalansen mellom Nord og Sør bør en satse mer på å innhente utviklingslandenes prioriteringer på et tidlig tidspunkt og involvere dem i definering av forskningsprosjekter og utforming av selve forskningsprosessen. Utviklingslandene bør også gis klart ansvar for gjennomføring og kvalitetssikring av forskningsprosjektene.
- For å bidra til langsiktig kompetansebygging er det behov for å utvide perspektivet fra institutt-til-institutt-samarbeid til i større grad å se på universitetene i sør som helhetlige institusjoner. Et slikt helhetlig institusjonsperspektiv er viktig for å kunne bidra til å styrke universitetenes kompetanse og kapasitet gjennom mer effektiv administrasjon og mer ansvarlig ledelse ved universitetene. Dette fordrer også mer institusjonssamarbeid og koordinering på norsk side.
- Det er behov for å finne frem til tiltak som kan sikre større deltakelse av kvinner såvel innen opplæring som forskning både fra norsk og mottakerlandenes side.
- Støtte til forskningssamarbeid innebærer i mange tilfeller også støtte til høyere undervisning og infrastruktur.
- Et viktig prinsipp for bistanden er å sette mottakerlandets og samarbeidsinstitusjonenes behov i første rekke. Dette er ment som en garanti for å sikre relevansen og å tilpasse samarbeidet til den aktuelle situasjonen som mottakerlandet befinner seg i. Det er viktig å tilpasse utdanning og forskeropplæring til sentrale og langsiktige utviklingsbehov, m.h.t. selselsetting og kunnskap/teknologinivå. Det er viktig å bidra til å styrke universitetenes evne til samarbeid med institusjoner, forvaltning og næringsliv i sitt eget land slik at ny kunnskap kan komme landet til nytte. Forskningens funksjon for utvikling av økonomisk vekst ved å stimulere til produktutvikling, industri- og næringsvirksomhet og skaping av arbeidsplasser må understrekes.
- Det er viktig å se forskningsvirksomheten i et regionalt perspektiv med muligheten for større samarbeid utviklingslandene i mellom. Ikke alle universiteter og forskningsinstitusjoner har kompetanse og kapasitet på alle fagområder. Ut fra begrensede økonomiske ressurser vil det være naturlig å utnytte hverandres komparative fortrinn og å utvikle et gjensidig samarbeid forskningsinstitusjonene i mellom.
- Man bør arbeide for å gjøre internasjonale forskningsresultater mer relevante og lettere tilgjengelige for utviklingslandene ved å trekke deres forskere mer inn i internasjonalt vitenskapelige samarbeid. Forholdene bør dessuten legges til rette for trekantsamarbeid mellom norske institusjoner, institusjoner i utviklingsland og internasjonale forskningsinstitusjoner.
- En av forutsetningene for å gjøre seg kjent med internasjonal forskning vil i økende grad være knyttet til tilgang og bruk av moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

Fra Universitetsrådets side kan vi konstatere at strategien for NUFU-programmet fullt ut stemmer overens med UD's overordnede prinsipper.

8

FORTSATT ÅPNE UNIVERSITETSSTUDIER?

Da Stortinget i mai 1997 skulle behandle St prp nr. 59 (1996-97) om neste års opptak, uttalte Universitetsrådet seg slik til Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen:

«Det norske universitetsråd kan i hovedsak gi sin tilslutning til departementets opplegg for regulering av opptaket til universitetenes allmennfakulteter. Det gir fakultetene en rimelig sjanse til å regulere opptaket til de fag som er sterkest presset, uten at dette bør gå ut over studentenes muligheter til samlet sett å studere de fagene de ønsker.

For enkelte fakulteter er det ikke satt begrensninger, og her vil videreføringen av nasjonal åpning uten videre være sikret. Vi regner imidlertid med at flere av allmennfakultetene vil ha ledige plasser etter første søknadsrunde, slik at hovedideen med nasjonal åpning vil kunne realiseres for HF, MN og SV uten ekstra ressursinnsats...

Universitetsrådets styre har i sin videre drøfting av opptaksordningen kommet til at dagens ordning med nasjonal åpning, der studenter henvises til institusjoner de ikke har sendt søknad til, *ikke fungerer etter hensikten*. Vår oppfatning er at "Restetorget" i praksis har overtatt rollen som studieplassformidler for dem som ikke får et tilbud i første runde, og at man heretter bare bør bruke "Restetorget" for å sikre nasjonal åpning. Skulle det til slutt vise seg å være et underskudd på studieplasser ved allmennfakultetene, vil dette bety at opptakskapasiteten er for liten. Dermed er det ikke sagt at en øket opptakskapasitet nødvendigvis må legges til allmennfakultetene – behovet kan være større andre steder.

Universitetsrådet gir sin tilslutning til at det omdisponeres studieplasser fra lavere grad til høgre grad. Vi har tidligere pekt på at opptaket til hovedfag kan bli en flaskehals i studentgjennomstrømmingen dersom ikke kapasiteten utvides i takt med antall uteksaminerte på lavere grad. Økningen som nå er foreslått, er et skritt i riktig retning, men vil trolig ikke dekke det reelle behovet.

Universitetsrådet vil peke på at det i årene fremover vil være behov for en betydelig satsing på nye hovedfagsplasser ved universitetene. I tillegg til bevilgninger til flere studieplasser på hovedfagsnivå vil det være nødvendig med en bevisst rekrutteringspolitikk for å kunne skaffe kompetente hovedfagsveiledere. I de neste ti årene har våre fire universiteter et gjennomsnitt på 40 % frafall i toppstillinger grunnet oppnådd aldersgrense. Det er derfor av største viktighet at Stortinget er med på å legge forholdene til rette for at erstatningsbehovet her blir ivaretatt gjennom nye stipendiat- og postdoc.-stillinger.»

9

UNIVERSITETENES CAND.MAG.-GRAD

En utredning om universitetenes cand.mag.-grad utarbeidet av Ola Furre forelå i september 1997 som Rapport nr. 3/97 fra Det norske universitetsråd.

I denne utredningen beskrives universitetenes cand.mag.-grad slik:

- *Universitetenes cand.mag.-grad skal stå for et teoribasert studium av 3 1/2 – 4 års varighet som gir en bred allmennutdanning, og som stimulerer til selvstendig og kritisk tenkning og faglig videreutvikling*
- *Med basis i en forskningsbasert undervisning skal kandidatene på egen hånd kunne søke og håndtere informasjon, tilegne seg ny kunnskap, analysere, utrede og trekke egne slutninger, gjøre presentasjoner muntlig og skriftlig på ulike språk*
- *Cand.mag.-studiet skal ha et vitenskapsteoretisk fundament, omfatte minst to ulike fag, med en fordypning i ett av disse fagene som kan gi grunnlag for senere hovedfagsstudier*

Utredningen konstaterer at universitetenes cand.mag.-grader i HF/SV-fag nasjonalt inneholder en *kjernerdel* som utgjør 60 av de 80 vekttallene som kreves for å oppnå graden: førstesemesterstudiet + mellomfag/3 semesters fagstudium + grunnfag/2 semesters fagstudium. Mellomfaget representerer her universitetenes fordypningskrav, det skal være godkjent som grunnlag for videre studier på hovedfagsnivå ved universitetene. Sammen med mellomfaget og førstesemesterstudiet representerer grunnfaget breddekravet, og grunnfaget vil samtidig kunne gi grunnlag for videre studier på mellomfagsnivå.

Rapporten anbefaler at universitetene stiller krav om at denne felles kjernedelen skal inngå i de cand.mag.-grader i HF/SV-fag som tildeles fra universitetene, og at dette synliggjøres i likelydende reglementer. Det foreslås ikke konkrete endringer for realistenes cand.mag.-grad, men en harmonisering av reglene også for denne.

Etter dette framstår universitetenes cand.mag.-grad i HF/SV-fag med et faglig kjernestudium av tre års varighet med en ettårig faglig eller yrkesmessig påbygging innenfor vide rammer. Slik sett er den modellen som skisseres i rapporten, en videreføring av den tankegang som preget innstillingen fra cand.mag.-utvalget ved Universitetet i Oslo. Det foreslåtte gradssemesteret i Oslo vil derfor også kunne passes inn i den nye modellen.

Disse forslagene har fått bred tilslutning i høringsrunden, mens rapportens forslag om å åpne for cand.philol./cand.polit.-eksamen uten fullstendig cand.mag.-grad, har møtt motbør. Saken ferdigbehandles av Universitetsrådets styre våren 1998.

10

ØKET UTDANNINGSKAPASITET INNEN INFORMASJONSTEKNOLOGI

Det nasjonale fakultetsmøtet for realfag nedsatte i mai 1997 en hurtigarbeidende arbeidsgruppe for å vurdere muligheten for å øke utdanningskapasiteten ved universitetene innenfor informasjons-teknologi. Universitetsrådets styre stilte seg bak dette utredningsarbeidet og gav sin tilslutning til målsettingen om en dobling av universitetenes utdanningskapasitet innenfor dette feltet i løpet av de nærmeste årene. Forutsetningen for en slik opptrapping er imidlertid fra Universitetsrådets side gjort avhengig av tilførsel av ekstra midler til institusjonene til drift og utstyr, samt særskilt avlønning for å kunne rekruttere de høyt kompetente lærekrefter som universitetene vil trenge.

Utredningen ble gjort kjent for departementet så snart den forelå. I brev til Stortingets finanskomite om omprioriteringer og tilleggsbevilgninger på statsbudsjettet 1997 (St prp nr. 63) skrev Universitetsrådet bl.a. følgende:

«Våre universiteter satser stadig sterkere på å bygge ut studietilbudene på hovedfagsnivå og i profesjonsutdanningene. En planmessig utbygging av IT-utdanningen vil la seg innpasse i denne satsingen på høgre grads studier. Våre realfags- og teknologifakulteter arbeider nå med konkrete forslag om å øke utdanningskapasiteten, bl.a. i samarbeid med de 3-årige ingeniørutdanningene ved statlige høgskoler. En slik utbygging må imidlertid forutsette en tilførsel av nye ressurser over flere år; ensidige pålegg om omdisponeringer fra andre fagområder vil drepe slike initiativ. Normalkostnadene for hovedfagsplasser er kr.120.000 pr. år. For bl.a. IT-studier kommer utstysanskaffelser i tillegg. *Universitetsrådet vil oppfordre Finanskomiteen til å foreslå en tilleggsbevilgning på 7 mill. kroner over kap. 281 til høgre grads IT-studier for fullfinansiering av 50 nye studieplasser fra høsten 97 ut over departementets forslag om om-disponering.* I tillegg til driftsutgiftene for studieplassene (3 mill.), er det her lagt inn 0,5 mill. kroner til ekstra lønnsutgifter for å kunne rekruttere høyt kompetente lærere og 3,5 mill. kroner for investering i utstyr til lærere og studenter. En slik bevilgning vil utvilsomt virke som en sterk stimulans for en felles, samfunnsbevisst satsing i universitetsmiljøene og legge til rette for videreføring og ytterligere opptrapping av IT-utdanningen med en ny satsing over 1998-budsjettet»

Det er nærliggende å anta at både Universitetsrådets henvendelse til stortingskomiteen og rapporten fra det nasjonale fakultetsmøtet har vært medvirkende til at det ble opprettet ekstra studieplasser i IT i forbindelse med Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett.

11

ETTER- OG VIDEREUTDANNING

Det er bred enighet nasjonalt og internasjonalt om at satsing på kunnskap og kompetanse er nødvendig for å sette den enkelte og samfunnet i stand til å møte framtidens utfordringer. Det fokuseres derfor også i Norge stadig sterkere på etter- og videreutdanning og på å skape økt bevissthet hos partene i arbeidslivet om livslang læring som konkurransefaktor. Dette er viktige premisser for Buerutvalgets innstilling NOU 1997:25 *Ny kompetanse*, som Universitetsrådet har behandlet. Universitetsrådets uttalelse, som ble oversendt departementet 9. januar 1998, legger spesiell vekt på følgende forhold:

Rammevilkår som muliggjør en dynamisk utvikling

For at universiteter og vitenskapelige høgskoler skal bli aktive medspillere i etter- og videreutdanningssammenheng, må de betjene de behov som presenteres fra arbeids- og samfunnsliv, og selv bidra til å tydeliggjøre hva som kan omsettes i konkrete tiltak på kort og lang sikt. Unødige hindringer og regler må fjernes, samtidig som virksomhet innenfor feltet gjøres attraktiv ved incentiver og støttetiltak. Institusjonene må ha rammevilkår som ikke setter dem i en konkurransemessig dårligere situasjon enn de private institusjonene. Dette gjelder bl.a. betingelser for lærernes deltagelse og finansieringsløsninger for institusjonene. Etter- og videreutdanning må organiseres slik at også mindre betalingssterke grupper har tilgang. Tilrettelegging av tilbud for spesielle grupper vil bli en del av institusjonenes totale undervisnings-tilbud. Det er likevel viktig at dette ikke fører til at tilbudene til ordinære førstegangsstudenter blir redusert.

Økt innsats innenfor etter- og videreutdanning. Åpne universiteter

Universitetene og de vitenskapelige høgskoler er godt skikket til å møte de nye behov som samfunns- og næringsliv har for etter- og videreutdanning. Den omfattende opptrappingen av

grunnutdanningen ved universitetene i løpet av siste tiår vitner om en betydelig fleksibilitet og omstillingsevne. Myndighetene har i forståelse med institusjonene prioritert denne satsingen på grunnutdanningen – med den uttalte forutsetning at en del av ressursene senere skulle omprioriteres til etter- og videreutdanning. Parallelt med denne økningen av grunnutdanningen har institusjonene forberedt seg på nye utfordringer innen etter- og videreutdanning.

Et mindretall i Buer-utvalget ønsker å få utredet et «Åpent universitet» organisert i samarbeid mellom myndigheter og næringsliv/arbeidsliv og eksisterende miljøer innen fleksibel læring. Det norske universitetsråd kan ikke se at det i vårt land vil være hensiktsmessig å opprette en slik ny institusjon med ansvar for omfattende utdanningsvirksomhet i konkurranse med og utenfor de eksisterende utdannings- og forskningsinstitusjoner. Det er i nasjonal sammenheng hverken kompetanse eller ressurser til å bygge opp parallelle fagmiljøer. *Alle* våre universiteter må være åpne for etter- og videreutdanningsformål. Det er nødvendig å bygge ut et forpliktende nettverkssamarbeid mellom de eksisterende institusjoner innenfor høgre utdanning. Et slikt samarbeid må bl. a. sørge for koordinering av markeds- og behovsundersøkelser, oversikter over eksisterende tilbud på universitets- og høgskolenivå, og formidling av spesialkompetanse ved utvikling av nye tilbud. Erfaringene vunnet gjennom samarbeidet i SOFF, vil her være et viktig utgangspunkt.

Studiekompetanse - realkompetanse. Privatister

Universitetsrådet har i sin høringsuttalelse gitt uttrykk for at generell studiekompetanse gjennom videregående opplæring bør være den normale vei til ordinære universitetsstudier. Opptak til spesielt tilrettelagte etter- og videreutdanningstilbud må imidlertid kunne skje også på annet grunnlag. Universitetsrådet avviser at yrkespraksis skal kunne inngå i en universitets- eller høgskolegrad, men påpeker at man i mange fag kan melde seg opp til eksamen når man mener seg kompetent til det, eventuelt som privatist.

Målgrupper for etter- og videreutdanning ved universiteter og høgskoler

En vesentlig del av Buerutvalgets innstilling omhandler behovet for at en større del av befolkningen fullfører videregående opplæring. For de som ikke tidligere har studert ved høgre læresteder, vil slike studier være relevant videreutdanning. Ut over dette vil behovet for særskilt tilrettelagte etterutdanningstilbud ventelig øke sterkt. Eldre utdanningssøkende uten tidligere høgre utdanning vil være en betydelig målgruppe for etter- og videreutdanningsvirksomheten ved de høgre lærestedene. I større grad må institusjonene legge til rette for disse. På oppdrag fra samfunnet og i samarbeid med bedriftene må våre læresteder påta seg å gi etter- og videreutdanning til arbeidstakere med stor praktisk innsikt og erfaring som trenger et teoretisk perspektiv på områder hvor universiteter og vitenskapelige høgskoler har kompetansen. Ved en etter- og videreutdanningsreform som skal omfatte alle, vil en sentral oppgave for universitetssektoren være å gi egne kandidater, dvs. akademikerne i arbeidslivet, etter- og videreutdanning. Universitetsrådet har rettet særlig oppmerksomhet mot etter- og videreutdanning av lærere på alle nivåer.

Universitetsrådet har tatt kontakt med Høgskolerådet om utviklingen av et forpliktende nettverkssamarbeid mellom universiteter, vitenskapelige høgskoler og statlige høgskoler. Dette vil bli en viktig sak for 1998.

12

LÆRERUTDANNING

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet sendte senhøstes 1996 NOU 1996:22 *Lærerutdanning* på høring. Universitetsrådet påpekte i sin høringsuttalelse at universitetenes viktige rolle som lærerutdanningsinstitusjon var stemoderlig behandlet. Tatt i betraktning av hvor mange av universitetenes uteksaminerte kandidater som går til arbeid i ungdomsskole og videregående skole, er det besynderlig at det først og fremst er den praktisk-pedagogiske utdanningen som blir drøftet når det gjelder universitetene som lærerutdanningsinstitusjoner.

Universitetsrådet så det imidlertid som positivt at utredningen gikk inn for å øke den obligatoriske delen av den 4-årige lærerutdanningen. Sett på bakgrunn av de seneste årenes debatt om kvalitetssikring, synes det rimelig at dette gir seg utslag i en *faglig* styrking av kandidatene. Også i grunnskolen må det være rom for skille i kompetansenivå alt etter hvilket trinn man skal undervise på. Særlig for undervisning i ungdomsskoletrinnet blir det stadig viktigere med faglig fordypning, og de nye studiemodellene må derfor ta høyde for slike krav.

Da St meld nr. 48 (1996-97) forelå våren 1997, måtte Universitetsrådet konstatere at universitetenes lærerutdanning heller ikke var blitt omtalt i meldingen. I høringsuttalelsen til Stortingets Kirke-, utdannings- og forskningskomite ble dette understreket:

«Langt på vei får vi gjennom meldingen bekreftet vårt hovedinntrykk fra den underliggende utredningen, nemlig at *universitetenes viktige rolle som lærerutdanningsinstitusjoner og pedagogiske og fagdidaktiske forskningsinstitusjoner er påfallende lite behandlet*. Tatt i betraktning hvor mange av universitetenes kandidater som går til arbeid i ungdomsskole og videregående skole, finner Universitetsrådet det beklagelig at man bare fokuserer på den praktisk-pedagogiske utdanningen ved våre institusjoner, og nærmest overser universitetenes mangfoldige faglige tilbud som lærerutdanningsinstitusjoner.

Tallmateriale Universitetsrådet har fått utarbeidet, viser at ca. 2700 adjunkter og lektorer er uteksaminert fra universitetene i løpet av de siste fire årene, med et årlig gjennomsnitt på 676. Til sammenligning kan nevnes at kulltallet året 1996 var 2007 for de 18 statlige høyskolene som har avdelinger for lærerutdanning.

OVERSIKT OVER FAGLÆRERE, ADJUNKTER OG LEKTORER SOM HAR FULLFØRT FAGLIG OG PRAKTISK-PEDAGOGISK UTDANNING VED DE FIRE UNIVERSITETENE

	UiO	UiB	NTNU	UiTø	SUM
1993	297	31	205	115	648
1994	225	81	175	109	587
1995	275	129	160	98	662
1996	370	176	207	54	807
SUM	1167	414	747	376	2704

Dette betydelige antall universitetsutdannede lærere har gjennom sin solide faglige og praktisk-pedagogiske utdanning kompetanse for undervisning i to - ofte tre - fag i skolen. De siste par-tre semestrene har mellom tyve og tredve fag og fagområder vært representert i studentgruppene: Bedriftsøkonomi, biologi, drama/film/teater, engelsk, formgivning, fransk, fysikk, geografi,

helse- og sosialfag, historie, informatikk, kjemi, kristendomskunnskap, kroppsøving, livssynskunnskap/ filosofi, matematikk, mediekunnskap, musikk, norsk, psykologi/ pedagogikk/spesialpedagogikk, rettslære/juss, samfunnskunnskap, sosialøkonomi/ administrasjon, sosiologi/statsvitenskap, tekniske fag (bygg, elektro, maskin) og tysk.

Universitetsutdannede lærere tilsettes som faglærere, adjunkter eller lektorer på grunnskolens ungdomstrinn, i folkehøgskoler og i videregående opplæring. En del blir rådgivere og spesialpedagoger i skole, institusjoner og PP-tjenesten. Mange går til andre stillinger innen utdanningssektoren.

Ved universitetene er det gode muligheter for å kunne videreutvikle og etablere faglige lærerutdanningstilbud i tråd med de nye skolereformenes faglig krav til lærernes kompetanse. Universitetene har også forutsetninger for å kunne spille en betydelig rolle i den økte satsingen på etter- og videreutdanning - også av lærere - som vi nå aner konturene av.»

13

ET MANGFOLD AV DOKTORGRADER

I dag tildeles det 10 ulike doktorgrader innenfor den organiserte forskerutdanningen i Norge. I tillegg kommer 4 frie doktorgrader. Tallet på doktorgrader innenfor den organiserte forskerutdanningen er alt så høgt at det reiser spørsmålet om det er mulig å få til en sanering/forenkling av doktorgradstitlene, eventuelt om det ville være hensiktsmessig å samle alle organiserte doktorgrader under én tittel, f.eks. philosophiae doctor.

Dette forholdet ble ytterligere aktualisert da Arkitekthøgskolen i Oslo, som fra før har rett til å tildele graden dr.ing., etter initiativ av Nasjonalt fagråd i arkitektur søkte departementet i april 1997 om rett til å tildele ytterligere to doktorgrader: dr.art. og en egen, ny doktorgrad, dr.arch. Saken ble sendt på høring over sommeren til de fire universitetene og til Universitetsrådet.

Universitetsrådet konstaterte at Arkitekthøgskolen finner betegnelsen dr.ing. misvisende i forhold til det faktiske innhold i en del av de doktorgradsprosjektene som utføres ved institusjonen. Det er derfor forståelig at høgskolen ønsker å kunne benytte en gradsbevis i tillegg til dr. ing., og da en beviselse som oppleves som mer dekkende og som klarere profilerer de oppgaver institusjonen har også som doktorgradsuttannende institusjon innenfor estetiske fag. Dr.art.-graden, som i dag tildeles av de fire HF-fakultetene ved universitetene, er imidlertid en grad hvor reglementet stiller krav om at opptaksgrunnlaget skal være et teoribasert hovedfag svarende til cand.philol. Opptaket til doktorgradsstudiet ved Arkitekthøgskolen skjer på et annet grunnlag, og Universitetsrådet fant det derfor ikke naturlig å benytte denne graden ved Arkitekthøgskolen. Dette var i overensstemmelse med råd fra Det nasjonale fakultetsmøtet for HF-fag og fra Universitetsrådets forskningsutvalg.

Universitetsrådet påpekte dessuten at Norges musikkhøgskole for sin del har tatt opp spørsmålet om tildeling av doktorgrad med departementet. I denne sammenhengen kan det være naturlig at det vurderes hvorvidt det er mulig å utforme en doktorgrad som tar høyde for flere, ev. alle, profesjonsutdanninger av kunstnerisk-estetisk karakter, og om Arkitekthøgskolens problemer med mistilpassing under dr.ing.-graden eventuelt kan løses i en mer generell sammenheng.

På denne bakgrunn anbefalte Universitetsrådet at Arkitektthøgskolen i Oslo ble gitt anledning til å benytte tittelen dr.arch. ved tildeling av doktorgrader, men anmodet samtidig departementet om at forenkling av titlene på doktorgrader som tas under den organiserte forskerutdanning, blir vurdert, f.eks. i forbindelse med den forestående utredning om høgre utdanning.

14

AVANSERT VITENSKAPELIG UTSTYR

I forbindelse med fremleggelsen av revidert nasjonalbudsjett for 1997 og St prp nr. 63 (1996-97) om tilleggsbevilgninger på statsbudsjettet 1997, skrev Universitetsrådet til Stortingets finanskomite om den vanskelige utstyrssituasjonen ved våre forskningsinstitusjoner:

«Både St prp nr. 1 og Budsjettinnst nr. 12 for 1996-97 tok til orde for en vesentlig og helt nødvendig fornyelse av det vitenskapelige utstyret ved våre forskningsinstitusjoner. Det er bred enighet mellom universitetene og Forskningsrådet om at vi mangler avansert vitenskapelig utstyr for 5-600 mill. kroner. Også de statlige høgskolene mangler utstyr.

I forståelse med Universitetsrådet og Høgskolerådet tok Norges forskningsråd denne saken opp igjen i brev til Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 4 april i år. Forskningsrådet påpeker at lite tidsmessig utstyr fører til lavere effektivitet i forskningen, dårligere undervisning og at Norge også blir en mindre interessant partner i internasjonalt forskningssamarbeid. At dette kan få langsiktige skadevirkninger for kompetanseutviklingen i Norge, er hevet over tvil. Budsjettavsetningene i St prp nr. 1 og Budsjettinnst nr. 12 for 1996-97 til vitenskapelig utstyr ble fjernet med den generelle begrunnelse at man måtte unngå press på norsk økonomi. Denne begrunnelsen har imidlertid ingen relevans for det avanserte utstyr det her er tale om – dette utstyret må for nær 100 prosents vedkommende kjøpes i utlandet. *På denne bakgrunn vil vi be om at Finanskomiteen fremmer forslag til Stortinget om en bevilgning på inntil 100 mill. kroner over kapitlene 281/285 til innkjøp av avansert vitenskapelig utstyr fra utlandet. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet bør anmodes om å utarbeide en 5-årsplan for oppgradering av institusjonenes vitenskapelige utstyr.»*

Antageligvis var denne henvendelsen medvirkende til at det ved omdisponeringer innenfor Forskningsrådet og ekstrabevilgninger ble stilt 100 mill. kroner til rådighet til anskaffelse av avansert vitenskapelig utstyr i 1997.

15

SENTER FOR HØYERE STUDIER

Etter anmodning av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet fikk Norges forskningsråd utført en evaluering av Senter for høyere studier. Evalueringsrapporten forelå i juni 1997. Rapporten roste senteret for hva som var oppnådd med begrensede midler, men pekte samtidig på at det var nødvendig med et nærmere samarbeid med universitetene, slik at disse i fortsettelsen kunne være med på å legge premissene for senterets virksomhet.

I sin høringskommentar påpekte Universitetsrådet at kontaktflaten med fagmiljøene utenfor Oslo har vært svak, og dette har ført til at ringvirkningene i de øvrige faglige miljøene er blitt

forholdsmessig små. Hvis senteret skal få nasjonal betydning, slik at det kan dekke et reelt behov i det norske forskningsmiljøet, er det nødvendig at universitetene i fellesskap trekkes inn i ledelsen og deltar i utpeking av forskere/forskergrupper til senteret, og at de faglige gevinstene rundt senteret i større grad kan kanaliseres tilbake til aktuelle fagmiljøer i landet. Mangel på kontakt mellom Senter for høyere studier og universitetene representerer også et problem når det gjelder planlegging og opplegg for doktorgradskandidater som oppholder seg ved SHS.

En viktig forutsetning for at Senter for høyere studier skal kunne drives som et nasjonalt senter, er at universitetssektoren opplever senteret som en stimulans for norsk grunnforskning totalt, og at de midler som tilføres senteret, også representerer ressurser som kommer universitetenes forskningsmiljøer og forskere til gode. I denne sammenhengen er det viktig at senteret er organisert på en måte som kan bidra til at universitetene blir aktive medspillere når det gjelder å stille opp overordnede forskningsstrategier og forskningsmål, og som også medvirker til at senteret på en hensiktsmessig måte kan nyttiggjøre seg den faglige kompetanse som finnes i universitetssektoren, slik at det kan framstå som det det er ment å være: et nasjonalt senter for grunnforskning.

Dette forutsetter at senteret får en organisering som knytter det nærmere mot universitetssektoren enn det i dag er. Det er i denne sammenhengen også viktig at det legges opp til prosedyrer for rekruttering av gruppeledere og enkeltforskere som skaper større åpenhet og balanse i representasjonen mellom de fire universitetene og senteret, og som kan dra inn de vitenskapelige høgskolene i sterkere grad. En tettere kontakt med universitetssektoren forutsetter at vedtektene og målstrukturen for senteret gjennomgås og justeres, og at universitetene kommer så sterkt inn i styret at de får reelle muligheter til å påvirke senterets faglige profil.

Ut fra den lave grunnforskningsandelen av FOU-virksomheten i Norge sammenlignet med andre land, er det en lite ønskelig utvikling å bygge ned grunnforskningsinstitusjoner. Universitetsrådet vil derfor være innstilt på å inngå i en åpen og konstruktiv dialog med KUF, NFR og Det norske Videnskapsakademi om premissene for en videreføring av Senter for høyere studier.

16

KUTT I UNIVERSITETSBUDSJETTENE

Umiddelbart etter regjeringsskiftet i oktober 1997 advarte Det norske universitetsråd i brev til kirke-, utdannings- og forskningsminister Jon Lilletun mot de store nedskjæringene i bevilgningene til høgre utdanning som Jagland-regjeringen hadde foreslått. Å inndra bevilgningene til 2000 studieplasser ved universitetene vil lamme universitetenes videre utvikling, het det i brevet. I stedet for å bygge ned, må vi flytte kapasitet fra grunnfag til hovedfag og forberede en sterk innsats innen etter- og videreutdanning. La oss utvikle en plan for denne omstillingen og la oss få lov til å realisere den – uten å rive deler av systemet i stykker i 1998 og så kanskje bygge det opp igjen i år 2000.

I henvendelsen til den nye statsråden påpekte Universitetsrådet at universitetene og de vitenskapelige høgskolene – til tross for en generell innstramming i driftsbudsjettene – har maktet å bygge ut utdanningstilbudene og videreføre forskningsinnsatsen for de midler som er blitt tilført med de nye studieplassene.

«Selv om mye av oppmerksomheten har vært rettet mot å øke opptakskapasiteten for begynnerstudenter, har man parallelt med dette øket kapasiteten på hovedfag. Hensikten har vært å styrke hovedfagsutdanningen ytterligere ved å omgjøre studieplasser fra lavere til høgre grad i løpet av noen år. I tillegg til å gi nytilsatte lærerne tid til egen forskning, har forskningskomponenten i bevilgningene til nye studieplasser gitt mulighet for å realisere en institusjonsstrategi for forskning. Dette har bl.a. ført til at forskerutdannelsen er blitt kraftig utbygget de siste årene. Datatjenester og bibliotekfunksjoner er blitt styrket for å kunne betjene de nye store studentkullene og deres lærere. Til tross for en sterk prisstigning på vitenskapelige tidsskrifter har universitetsbibliotekene maktet å videreføre de viktigste abonnementene fordi kostnadene kunne fordeles på flere. Dette gir bilde av en dynamisk universitetssektor som er i stand til å ta nye utfordringer.

Tallet på unge utdanningssøkende vil ikke fortsette å vokse. Hverken institusjonene eller Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet tror imidlertid at behovet for høgre utdanning vil *avta*. Vi trenger den infrastruktur og kompetanse som universitetene nå har opparbeidet, når vi skal ta de store utfordringene som livslang læring vil innebære – både for dem som nå vil få sin første mulighet for høyere utdanning i voksen alder og for den sterkt voksende gruppe av spesialister som må tilbake til universitetet for faglig vedlikehold og omstilling.

Det norske universitetsråd advarer derfor mot de store og uvarslete nedskjæringer i bevilgningene til høgre utdanning og den nedprioritering av grunnforskningen som regjeringen Jagland la opp til i budsjettproposisjonen for 1998. Inndragning av 2000 studieplasser ved de fire universitetene går ikke bare ut over neste års opptakskapasitet på enkelte fakulteter. De medfølgende budsjettkutt på 120 millioner kroner på helårsbasis vil ramme hele universitetet. Skal vi opprettholde ambisjonene om høy kvalitet og stor bredde i norsk utdanning også ut over 1997, må vi videreutvikle og omdisponere, ikke nedbygge. Det er særlig vanskelig å forstå at regjeringen anbefaler å styrke realfagene og omdisponere studieplasser til IT-utdanning samtidig som tallet på studieplasser skal reduseres også ved universitetenes mat.nat.-fakulteter. Når vi dessuten står foran en sterk satsing på etter- og videreutdanning, trenger vi universiteter som har kapasitet og kompetanse og styringsfart til å ta på seg nye oppgaver.

For å ta unna de lange køene av studiesøkende ungdom, har særlig opptakskapasiteten ved våre universiteter blitt bygget ut gjennom flere år. Først i løpet av de siste par årene har man kommet i gang med en helt nødvendig utbygging av høgskolenes profesjonsutdanninger. Denne utbyggingen av høgskoleutdanningene bør fortsette. Regjeringen Jagland har imidlertid foreslått å finansiere den videre utbyggingen av høgskolene ved å bygge ned universitetene. Vi mener dette er en dårlig løsning: Å satse på universiteter *og* høgskoler mener vi er klok politikk, å satse på høgskoler *i stedet for* universiteter, tror vi er kortsynt.»

Også høgskolene er avhengig av vel fungerende universiteter for sin faglige videreutvikling. Visjonen om norgesnett forutsetter at de faglige miljøene skal spille sammen og styrke hverandre. Særlig for forskningen er dette viktig. Den vil ikke være levedyktig hvis fagmiljøene blir små og isolerte. Samarbeid vil være en nødvendighet.

17

BUDSJETTERING AV FORSKNINGSVIRKSOMHETEN VED UNIVERSITETER OG HØGSKOLER

Separate bevilgninger til utdanning og til forskning har vært et element i den forskningspolitiske diskusjonen i 1997, også i Universitetsrådets styre. Skulle dette bli aktuelt, må mange problemer løses. En del av forskningsmidlene som er uløselig knyttet til undervisningen, nemlig lønnsutgiftene og kontorholdet for de vitenskapelige ansatte. Disse midlene kan ikke styres uavhengig av undervisningen, og et skarpt skille i budsjettering vil i denne sammenheng ha liten hensikt. I tråd med stortingskomiteens mange merknader og sammenheng mellom høgre utdanning og forskning, vil universitets- og høgskolelærernes forskning /faglige oppdatering langt på vei kunne ses på som en kostnad forbundet med å drive undervisning på universitets- og høgskolenivå.

Det er i alle tilfelle langt fram til en budsjettmodell som vil kunne håndtere separate utdannings- og forskningsbudsjetter. En modifisering av dagens budsjettpresentasjon som gjør forskningen direkte synlig, er imidlertid mulig. Dette kan f.eks. skje ved en videreutvikling av dagens delbudsjettering av nye studieplasser, med det utgangspunkt at utdanning på universitetsnivå forutsetter en like stor satsing på forskning som på undervisning. Hittil har man bare prissatt de nye studieplassene (kr 60 000 på lavere grads nivå og kr 120 000 på høyere grads nivå).

Forholdet mellom grunnutdanning og hovedfag må imidlertid justeres, dagens prissetting gjenspeiler ikke den reelle kostnadsfordelingen mellom grunnfag og hovedfag. En konverteringsfaktor 3:1 i stedet for dagens 2:1 ville stimulere universitetene til øket konvertering til hovedfag. Dette ville også redusere trengselen på universitetene. Det bør ellers være en forutsetning for en budsjettomlegging som skal synliggjøre forskningen, at forskerutdanningen prissettes og regnes inn som en forskningskostnad (stipendiatlønn, drift, veiledning - for eksternt lønnede kun drift og veiledning).

I forbindelse med styrets innspill til den kommende forskningsmelding, har generalsekretæren laget et regneeksempel på dette grunnlag. For enkelthets skyld refererer eksemplet til de fire universitetene:

a)	68000	studieplasser på lavere grads nivå	a kr	50 000	3400	mill. kroner
b)	8000	studieplasser på høyere grads nivå	a kr	150 000	1200	
c)	1000	forskerutdanningsplasser m lønn	a kr	400 000	400	
d)	1000	forskerutdanningsplasser u lønn	a kr	150 000	150	
				Sum	5150	mill. kroner

Til sammenligning utgjør driftsposten på de fire universitetenes budsjetter for 1998 iflg. Budsjettinnst S nr. 12 (1997-98) til sammen 4767 mill. kroner.

Regner man for enkelthets skyld at utgiftene under postene a og b i oppstillingen ovenfor fordeles seg med 40% til undervisning, 40% til forskning og 20 % til administrasjon og generell drift, mens utgiftene under c, d og e fullt ut refererer til forskning, kan forskningskomponenten forbundet med de oppførte oppgavene synliggjøres slik:

a) forskning forbundet med lavere grads undervisning	1360 mill. kroner
b) forskning forbundet med høyere grads virksomhet	480
c-d) forskerutdanning og forskning forbundet med denne	550
e) eksternt finansiert forskning (anslag)	1100
Sum	3490 mill. kroner

Til sammenligning angir St prp nr. 1 at FoU-innsatsen ved universitetene i 1995 beløp seg til 3,3 mrd kroner, hvorav ca. 31 % var eksternt finansiert. Regneeksemplet gir 31,5 % eksternt finansiert forskning.

Det må understrekes at regneeksemplet er alt for enkelt til å kunne tjene som utgangspunktet for en budsjetteringsprosess for institusjonenes totale budsjett. Det er store variasjoner i kostnadene fra jus og humaniora til teknologi, medisin og odontologi. Nasjonale bibliotek- og museumsfunksjoner må også synliggjøres i institusjonsbudsjettene.

Likevel kan eksempelet illustrere en mulighet for større synliggjøring av forskningen uten å bryte forbindelsen til undervisningsvirksomheten. Det kan også danne et grunnlag for arbeidet med et internt forskningsbudsjett ved den enkelte institusjon, hvor oppstillingen av forskningsmidler ifølge punktene a-e ovenfor kan utgjøre inntektssiden. Utgiftssiden i dette forskningsbudsjettet må da reflektere de forskjellige forskningsinnsatser som foregår ved institusjonen. Summen av de enkelte vitenskapelige ansattes egen fri forskning vil her måtte utgjøre en sentral faktor, det samme vil gjelde den organiserte forskerutdanningen. Oppdragsforskningen må fullbudsettes og synliggjøres. Institusjonelle satsinger i regi av universitetets ledelse eller på fakultetsnivå vil likevel kunne sette sitt preg på det interne forskningsbudsjettet.

Ved de vitenskapelige høgskolene vil kostnadsmønsteret være annerledes enn ved universitetene. Bortsett fra dette, vil tilsvarende resonnement som for universitetene kunne brukes også her.

18

UNIVERSITETSRÅDETS INNSPILL TIL DEN NYE FORSKNINGSMELDINGEN

Departementet satte i 1997 i gang arbeidet med en ny sektorovergripende stortingsmelding om forskning. Innspillet fra Det norske universitetsråd fokuserer spesielt på *grunnforskningens kår, rekruttering og forskerutdanning, strategiske satsinger, samt budsjetteringen av forskningsvirksomheten ved universiteter og høgskoler.*

Grunnforskningens kår

Forskningen ved universiteter og vitenskapelige høgskoler spenner både over grunnforskning og anvendt forskning. Grunnforskningen har likevel en spesiell stilling. Grunnforskningen tar primært sikte på å erverve ny viten om grunnlaget for fenomener og observasjoner uten sikte på særskilte praktiske mål eller anvendelser. Selv uten sikte på praktiske anvendelser har imidlertid grunnforskningen gang på gang vært grensesprengende i den tekniske og medisinske utviklingen og gjennom dette også i samfunnsutviklingen.

Universitetsrådet har sluttet seg til Forskningsrådets anbefaling om en opptrappingsplan for å heve Norges totale forskningsinnsats, slik at den kommer opp på gjennomsnittlig OECD-nivå

i løpet av en femårsperiode. Ikke bare må næringslivet stimuleres til større FoU-satsing, også universitetsforskningen må få et løft som kan gi institusjonene en ny dynamikk. Universitetsrådet har i sin uttalelse på nytt understreket at Norge i flere år har underinvestert i vitenskapelig utstyr ved universitetene, og at det nå er akkumulert et betydelig behov for utskifting/fornyelse av nødvendig forskningsutstyr.

Bærekraftige forskningsmiljøer

Det norske universitetsråd har påpekt at *ansvaret* for grunnforskning og forskerutdanningen må ligge hos institusjoner som har tilstrekkelig bredde og dybde i sin faglige virksomhet til å hevde seg i det internasjonale forskningssamfunnet og til å delta med styrke i internasjonalt forskningssamarbeid. Dette gjenspeiles i loven hvor universitetene og de vitenskapelige høyskolene er pålagt et særlig nasjonalt ansvar for grunnforskning og forskerutdanning.

Det vil være en stor utfordring for den nasjonale forskningspolitikken å virkeliggjøre prinsippet om satsing på bærekraftige forskningsmiljøer. Et slikt prinsipp vil kunne hindre at forskningsressursene utarmes og svekkes gjennom uklok spredning. Samtidig vil et slikt prinsipp være et viktig bidrag for å gi bærekraftige miljøer muligheter til videreutvikling og styrking av sin fagkompetanse, parallelt med at det styrker disse miljøenes muligheter til å hevde seg i den internasjonale konkurransen. Vi trenger også tunge bærekraftige miljøer for å kunne berike de mindre miljøene og trekke dem inn i et tettere samarbeid og i en forpliktende faglig arbeidsdeling. For universitetssektoren er et slikt prinsipp et viktig element både ved nasjonal prioritering og kvalitetssikring, slik det blant annet skjer gjennom Forskningsrådet, og for de muligheter det gir for å sikre høy internasjonal kvalitet på forskningen.

Strategiske satsinger

Som landets viktigste forskningsinstitusjoner har universitetene ansvar for å yte bidrag til samfunnsmessig viktige utfordringer for framtidig forsknings- og kunnskapsutvikling. En del slike viktige utfordringer er de senere årene blitt møtt gjennom konsentrasjon omkring særskilte innsatsområder. Et bevisst valg av områder har bidratt til at den nasjonale forskningsinnsatsen er blitt spisset mot viktige samfunnssektorer og forskningsfelt. Resultatet har vært gevinster i form av bedret rekrutteringsgrunnlag for institusjonene og økt rekruttproduksjon, økt produksjon i form av forskningsresultater og økt innsats innenfor faglig samarbeid, både mellom fag og mellom institusjoner.

Et alternativ eller supplement til en satsing på et fåtall brede områder kan være en rullerende prosess hvor det hvert år settes i gang en eller flere målrettede satsinger av mindre omfang, men slik at satsingen likevel kan gi både muligheter og utfordringer til et bredt spektrum av fagmiljøer. En slik modell kan gi våre fagmiljøer bedre muligheter til å fremme nye viktige forskningsmessige initiativ, samtidig som den er så fleksibel at den kan fange opp aktuelle politiske prioriteringer. Innenfor en slik modell vil det hele tiden være aktiviteter under utvikling, gjennomføring og evaluering. Varigheten og størrelsen av den enkelte aktivitet vil avhenge av behovet, og de midlene som frigjøres hvert år, vil derfor variere i takt med dette. Men det må hele tiden være åpninger for nye satsinger.

Universitetsrådet mener det er riktig at strategiske satsinger av den karakter som her er nevnt, realiseres gjennom Norges forskningsråd, samtidig som universitetene og de vitenskapelige høyskolene får de nødvendige basisbevilgninger til forskerutdanning og egeninitiert forskning.

Rekruttering og forskerutdanning

Den forrige forskningsmeldingen understreket at langsiktig økonomisk vekst er avhengig av langsiktig forskning. Det er nødvendig at kunnskap og kompetanse fra forskning tilflyter næringsliv, forvaltning og annen virksomhet, noe som forutsetter tilgang på personer med høy vitenskapelig kompetanse. Universitetsrådet har i denne sammenhengen understreket at satsing på forskerrekruttering og forskerutdanning et viktig element. Både mer kortsiktige erstatningsbehov ved forskningsinstitusjonene og nødvendigheten av å opprettholde et framtidig kompetansereservoar i samfunnet gjør det nødvendig med høy kapasitet her. Det er viktig å få kartlagt de enkelte sektorerens behov for slik arbeidskraft, slik at de organiserte forskerutdanningene kan dimensjoneres for å dekke de faktiske behov.

Budsjettering av forskningsvirksomheten ved universiteter og høyskoler

En separat budsjettering av universitetenes forskningsvirksomhet må ikke brukes som et virkemiddel for å styre universitetsforskningen. Det er et lovfestet prinsipp at institusjonene ikke skal gis pålegg om innholdet i forskningen. Andelen eksternt finansiert forskning reflekterer en ekstern medstyring av universitetsforskningen som viser at våre universiteter er i god vekselvirkning med det samfunnet de er en del av. Dette vil også gjelde nye strategiske satsinger som Forskningsrådet får ansvar for. I denne situasjonen er det viktig at institusjonenes egen frihet til å utforme og treffe forskningsstrategiske valg tas vare på.

Koordinering og arbeidsdeling

19

ETABLERINGEN AV NORGESNETTRÅDET

I mars 1997 vedtok Stortinget at det skulle etableres et norgesnettråd. I Innst S nr. 135 (1996-97) sa Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen bl.a.:

«Komiteen sitt flertal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristeleg Folkeparti, støttar oppretting av eit Noregsnettråd. Fleirtalet har merka seg at Noregsnettrådet kjem i tillegg til Det norske universitetsråd og Det Norske Høgskolerådet, og at departementet føreset eit tett samarbeid mellom desse råda. Fleirtalet støttar departementet sitt forslag til mandat for Noregsnettrådet. Komiteen har stilt spørsmål om kva saker departementet kan tenkja seg å delegera til Noregsnettrådet. Fleirtalet syner til svar frå statsråden og føreset at det ikkje er tale om å delegera avgjerder frå departementet til Noregsnettrådet. Fleirtalet ber om at departementet tek initiativ til å evaluera ordninga med eit Noregsnettråd etter 3 år.»

Komiteens mindretall gikk i mot opprettelsen av et norgesnettråd. For øvrig pekte komiteen på at samarbeid for ingeniørutdanning og helse- og sosialarbeidar-utdanning burde holde fram og legges under Det norske høgskolerådet, men med representasjon fra universitetssektoren. Det samme gjaldt et faglig råd for lærerutdanning, organisert på tilsvarende måte under Det norske høgskolerådet. Videre støttet komiteen forslaget om at det etableres et kontaktforum for teknologi med bred sammensetning, bl.a. fra partene i arbeidslivet, og organisert på tvers av universitets- og høgskolesektoren. Dette kontaktforumet er ment å være et frivillig drøftingsorgan og skal ikke ha formalisert rådsfunksjon.

I brev til komiteen ga Universitetsrådet uttrykk for viktigheten av at Universitetsrådet og Høgskolerådet kan fortsette sin virksomhet som frivillige samarbeidsorganisasjoner for institusjonene og at man står fritt i valg av organisasjons- og arbeidsform. Fra Universitetsrådets side ser man ikke behov for ytterligere organisasjonsendringer som følge av etableringen av Norgesnettrådet. Ved inngangen til 1998 var det nye rådet fremdeles ikke oppnevnt.

20

ETABLERING AV NASJONALT RÅD FOR SIVILINGENIØRUTDANNINGEN

Universitetsrådets styre bekreftet i desember 1997 etableringen av Nasjonalt råd for sivilingeniørutdanningen. Styret fastsatte også reglement for rådet i overensstemmelse med utkastet fra det konstituerende møtet.

Nasjonalt råd for sivilingeniørutdanningen er opprettet av Det norske universitetsråd for å samordne høyere utdanning innenfor de teknologiske fagområder. Organet skal gi råd i overordnede fagpolitiske spørsmål etter anmodning fra institusjonene som gir slik utdanning eller fra Det norske universitetsråd og Det norske høgskolerådet. Rådet skal:

- vurdere behovene for samordning og utvikling av eksisterende studier for å sikre et felles og tilstrekkelig høyt nasjonalt nivå for utdanningene
- drøfte og uttale seg om saker av felles interesse, særlig innholdet i sivilingeniør- og doktorgradsstudiet, studentutvikling, reglementer o.l.
- ta initiativ og medvirke til nasjonalt samarbeid og nasjonal samordning innenfor utdanningene og utvikling av Norgesnett
- bidra til å styrke det internasjonale samarbeidet og tilstrebe at de nasjonale utdanningene holder et høyt internasjonalt kvalitetsnivå
- samarbeide om profilering og rekruttering til sivilingeniørstudiene
- samarbeide med Nasjonalt råd for ingeniørutdanningen i saker av felles anliggende f.eks. rekruttering og overgangsordninger mellom de to utdanningene
- samarbeide med Det nasjonale fakultetsmøtet for realfag i saker av felles interesse

I Nasjonalt råd for sivilingeniørutdanningen skal følgende grupper være representert:

- fakultet/avdelinger ved universitet eller vitenskapelig høgskole som gir sivilingeniørutdanning
- høgskoler som gir tilsvarende utdanning
- studentene
- eksterne representanter

NTNU har påtatt seg sekretariatsoppgavene for det nye rådet.

21

FORUM FOR TEKNOLOGIUTDANNING

Det norske universitetsråd og Det norske høgskolerådet har sammen med arbeidslivets organisasjoner NHO, AF og LO drøftet etableringen av et kontakt- og drøftingsorgan - *Forum for teknologiutdanning* (ref. punkt 22 ovenfor). I desember 1997 ble representanter for disse fem organisasjonene enige om å legge følgende skisse til grunn for det videre arbeidet:

Forum for teknologiutdanning (FTU) skal fungere som kontakt- og drøftingsorgan mellom universitets- og høgskolesektoren og partene i arbeidslivet. FTU ønsker en god dialog med myndighetene om spørsmål som vedrører teknologisk utdanning.

FTU skal drøfte utdanningspolitiske spørsmål knyttet til høgre teknologisk utdanning, såvel grunnutdanning som etter- og videreutdanning.

FTU skal, som underlag for sine utdanningspolitiske drøftinger, følge samfunnsdebatten om ny teknologi og de utfordringer denne teknologien bringer med seg.

FTU skal motivere til samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv, læresteder og bedrifter.

FTU skal følge utviklingen i behovet for teknologisk utdannet personell og se dette i forhold til utdanningskapasiteten for de forskjellige teknologiske utdanninger og til rekrutteringen av studenter og lærere.

FTU kan med støtte fra myndighetene eller næringslivet drive informasjon eller forestå utredninger vedrørende teknologisk utdanning.

FTU kan, når man finner det formålstjenlig, avgi uttalelser til de deltagende organisasjoner eller til myndighetene.

Etter at LO i begynnelsen av 1998 meddelte at man ikke ønsket å delta i et slikt samarbeid, må dette ansees som bortfalt.

22

NORGESNETTET I PRAKSIS - UNIVERSITETSRAÅDETS MEDVIRKNING

Fra 1993 har Universitetsrådet ved hjelp av de nasjonale fakultetsmøtene og de nasjonale fagrådene bistått departementet med vurdering av nye undervisningsopplegg i universitetsfag ved de statlige høgskolene. Mest har det dreiet seg om HF-, SV- og MN-fag, men også jus har vært inne i bildet. I forbindelse med etableringen av Norgesnetttrådet i begynnelsen av 1997 ble det fastslått at rådets tilrådinger skal baseres på den faglige kompetansen i de nasjonale fakultetsmøtene og i nye nasjonale råd for profesjonsutdanningene under Høgskolerådet. Universitetsrådet forutsetter for sin del at fakultetsmøtenes vurderinger av disse sakene foreløpig tar utgangspunkt i departementets retningslinjer for institusjonenes faglige virksomhet og i de nedenfor refererte anbefalinger fra Det norske universitetsråd (januar 1997). Universitetsrådets anbefalinger bygger på fakultetsmøtenes egne vurderinger.

Retningslinjer for de nasjonale fakultetsmøtenes behandling av forslag om opprettelse av universitetsfag ved statlige høgskoler

Faglig kompetanse og forskningsbasert undervisning

Universitetsrådet anbefaler minst én fagansvarlig med kompetanse i faget på førsteamanuensisnivå ved etableringen av et nytt grunnfagstilbud, minst to med slik kompetanse ved etablering av mellomfag. Undervisningen på begge nivåer må være forskningsbasert, slik at de stillingsmessige vilkårene ved tilsetting inkluderer en forskningsplikt. Etablering av nye fagtilbud bør normalt ta utgangspunkt i eksisterende fagmiljø ved institusjonen. Skal nye fagtilbud bygges opp uten støtte i fagmiljø med beslektede fag, bør det tas sikte på en bredere utbygging enn det minimum som framgår ovenfor. Studietilbud i realfag bør ikke etableres uten at basisfaget matematikk finnes ved institusjonen. Likeledes bør basisfaget kjemi finnes ved institusjonen ved etablering av biologiske fag eller andre laboratorierelaterte fag.

Fysiske krav

Universitetsrådet forutsetter at høgskolen må ha bibliotek som dekker pensumlister, støttelitteratur og annen relevant faglitteratur, herunder nasjonale/internasjonale tidsskrifter. Det forutsettes at biblioteket er tilknyttet BIBSYS. For eksperimentelle fag må det forefinnes laboratorieutstyr og fasiliteter som er nødvendige for slik undervisning, samt teknisk personale.

Studieplaner

Universitetsrådet forutsetter at studieplanene skal beskrive nivå, innhold og omfang, samt eksamensform og omfang. Dersom det er ønskelig at de gir grunnlag for videre innpassing ved universitetsstudier, må studieplanene være sammenlignbare med tilsvarende studieplaner ved universitetene. I så fall bør aktuelle fagmiljøer ved universiteter eller vitenskapelige høyskoler konsulteres på forhånd. Fakultetsmøtene må vurdere om et studietilbud ved de statlige høyskolene bør ha betegnelsen årsstudium eller grunnfag (20 vekttall). Dette er en viktig distinksjon i Norgesnett, fordi ett av målene er å bidra til bedre overgangsmuligheter for studentene mellom de statlige høyskolene og universitetene. Forutsetningen for å kalle et universitetsrelatert studium av ett års omfang for grunnfag er at studiet er innpasset for videre studier ved universitetet. Dersom dette ikke er tilfelle, benevnes studiet for årsstudium.

Kvalitetssikring

Universitetsrådet oppfatter kvalitetssikring under pkt. 1 og 2 ovenfor som permanente minimumskrav. Ved eventuell videreutbygging av studietilbudet må den faglige kompetansen sikres tilsvarende, slik at minst halvparten av faglærerne har førsteamanuensiskompetanse. Ved eventuelle ledighet i de nødvendige faglige stillinger bør fagtilbudet vurderes nedlagt.

Etterspørsel

Departementet forutsetter at Universitetsrådet og de nasjonale fakultetsmøtene ser på etterspørselen i de ulike fag med henblikk på forslag om hvilke studietilbud på grunnfags- og mellom fagsnivå som bør prioriteres ved eventuell videre utbygging av slike tilbud i høyskolesektoren. Mer enn valg mellom ett eller flere læresteder går dette på hvilke fag som i særlig grad har behov for avlastning, og total dimensjonering på landsbasis i de enkelte fag og på ulike nivåer av fagene. Dette vil sikre et bredt vurderingsgrunnlag når departementet som en del av Norgesnett-arbeidet og ved budsjettbehandlingen skal ta stilling til forslag om etablering av fag nye steder.

Kompetansesituasjonen i faget

Kompetansesituasjonen i fagene er ulik. I enkelte fag er det god rekruttering med tilstrekkelig faglig kompetanse nasjonalt. I andre fag er det mangel på kvalifiserte lærere. Dette forholdet blir vurdert spesielt og forutsetter at søknadene beskriver stillingsbehovet og om institusjonen eventuelt innehar den nødvendig kompetansen som trengs for å realisere studiet.

Virksomhetens omfang

I 1997 ble det registrert 30 nye søknader om etablering av fag i høyskolesektoren. Bare de søknadene som har universitetsparalleller, er blitt behandlet. Noen søknader er foreløpig ikke ferdigbehandlet. 12 av søknadene har fått positiv anbefaling, mens 6 ikke ble anbefalt godkjent. 6 søknader gjaldt hovedfag. Det synes å være en tendens til å ønske å etablere hovedfag med et noe annet faggrunnlag enn det tradisjonelle universitetsmellomfaget. Dette fører også til at relevante fagmiljøer vurderer søknaden ulikt, noe som fører til sprikende uttalelser. Av de foreliggende søknader er det bare 2 som har fått en klar positiv anbefaling.

I løpet av 1998 vil det nye Norgesnett-rådet komme på plass. Universitetsrådet vil da avtale nærmere med det nye rådet og Høyskolerådet hvordan samarbeidet basert på faglig kompetanse i den eksisterende frivillige rådsstruktur best kan opprettholdes og utnyttes.

23

REALISERING AV EN LEVEKÅRSUNDERSØKELSE BLANT STUDENTER

I 1996 etablerte Universitetsrådet og Høgskolerådet sammen med Samskipnadsrådet og De utdanningssøkendes kontaktorgan (DUK) *Nasjonalt kontaktforum for læringsmiljø*.

Kontaktforum så som sin første store oppgave å få realisert en levekårsundersøkelse blant norske studenter. Kontaktforum nedla et betydelig arbeid med denne saken i 1996 og søkte departementet om inntil 2,0 mill. kroner til gjennomføring av undersøkelsen etter et opplegg utarbeidet av Statistisk sentralbyrå. Departementet meddelte i januar 1997 at man ville være villig å stille inntil 1,0 mill. kroner til disposisjon for en delfinansiering. Prosjektet kunne på dette grunnlaget ikke startes opp i vårsemesteret 1997 som planlagt.

I løpet av våren påtok de fire samarbeidspartene i Kontaktforum seg å fremskaffe kr. 800 000 av egne midler for å realisere levekårsundersøkelsen. Av dette ga Universitetsrådets styre tilsagn om kr. 200 000. Dette resulterte i at Kontaktforum i oktober 1997 kunne inngå kontrakt med SSB om realisering av levekårsundersøkelsen i 1998. Av kontraktssummen på 2,45 mill. kroner dekker KUF 1,0 mill. kroner i 1997 og 0,65 mill. kroner i 1998. Spørreundersøkelsen av et bruttoutvalg av 4000 studenter vil starte i mars 1998.

Lover og regler

24

ENDRING AV UNIVERSITETS- OG HØGSKOLELOVEN

I februar 1997 sendte departementet på høring et forslag om endring av Universitets- og høgskoleloven. Et av endringsforslagene gikk på muligheten til å utestenge fra praksis eller klinisk undervisning studenter som er uskikket til å delta i arbeid med pasienter, klienter og barn. Dette er forhold som Universitetsrådet hadde engasjert seg i. Forslaget til lovendring var sendt til en rekke institusjoner og organisasjoner, men ikke til Universitetsrådet. Rådet ble kjent med saken så sent at det ikke ble tid til en organisasjonsmessig behandling av saken, før proposisjonen om lovendring ble fremmet. Universitetsrådets styre tok imidlertid saken opp med stortingskomiteen da komiteen i mai 1997 behandlet Ot prp nr. 65 (1996-97) og anmodet komiteen om å vurdere et alternativ til departementets forslag utarbeidet av professor Jan Fr. Bernt. Dette forslaget lød slik:

Student med alvorlig rusmiddelproblem eller psykisk lidelse kan utestenges fra praksisopplæring eller klinisk undervisning, hvis det av hensyn til sikkerhet eller behandlingsmiljø for pasienter, klienter, barn, elever eller andre studenten vil komme i kontakt med i denne forbindelse, vil være uforsvarlig å la henne eller ham delta i denne.

Stortingskomiteen forela forslaget for departementet, men departementet var avvisende. Komiteen var ikke overbevist og ba i Innst O nr. 99 (1996-97) om at departementet vurdere spørsmålet nærmere. Komiteen foretok ellers flere justeringer i lovteksten på grunnlag av Universitetsrådets innspill.

25

PRINSIPPER FOR RANGERING AV SØKERE TIL STUDIER VED UNIVERSITETER OG HØGSKOLER

Stortingsmelding nr. 49 (1996-97) om prinsippene for rangering av søkere til studier ved universiteter og høyskoler ble lagt fram for Stortinget i mai 1997 uten at noe utkast hadde vært sendt på høring. Også denne saken måtte derfor Universitetsrådet ta opp med stortingskomiteen. Universitetsrådets ga da uttrykk for at det snarest mulig bør foretas en helhetlig gjennomgang av rangeringsreglene.

Imidlertid sa Universitetsrådet seg fornøyd med at ordningen med fordypningspoeng fra videregående skole ville bli videreført og ga tilslutning til forslaget om tilleggspoeng for fagene matematikk og fysikk. Det ble understreket at tilleggspoengene måtte begrenses til disse to fagene dersom de skal ha noen hensikt. Videre så man positivt på bruk av primærvitnemålskvoter for å begrense den uhenksomme bruken av privatisteksamener i den videregående skolen. Universitetsrådet påpekte videre at høgre utdanning slår uforholdmessig lavt ut innenfor rammen på 11-12 poeng, dersom man ser på hvilke utslag alder, folkehøgskole og militærtjeneste kan gi. Universitetsrådet mente dette ville være et uheldig signal når det gjelder utdanningens betydning. Den uheldige signaleffekten ville bli styrket ved at det ikke skulle kunne gis poeng for både 1-årig folkehøgskole og 1 års avsluttet høgre utdanning.

26

ET BEDRE PERSONVERN

Justisdepartementets utvalg som skulle forberede en generell gjennomgang og ajourføring av personregisterlovgivningen leverte sin innstilling - NOU 1997:19 *Et bedre personvern* - i juni 1997.

Universitetsrådet pekte i sin høringsuttalelse på at hensynet til forskning ikke var nevnt i forslaget til ny personopplysningslov, og reagerte med bekymring på dette. Denne bekymringen er basert på at lovforslaget til en viss grad representerer et brudd med tidligere tradisjon ved at det foreslås å innføre nye og skjerpede materielle regler i selve lovteksten; regler for hvordan personopplysninger kan eller ikke kan brukes, og som potensielt vil kunne få store konsekvenser for forskning og statistisk virksomhet. Helt konkret dreier dette seg om bestemmelsene om formålsbestemthet, sletting og varslingsplikt. Disse bestemmelsene virker direkte inn på forskning som baserer seg på opplysninger i allerede eksisterende registre. Regelverket og praktiseringen på dette området er derfor av avgjørende betydning for norsk forskning som arbeider med denne type data.

Selv om lovforslaget ikke inneholdt forbud mot kopling, utveksling og gjenbruk av personopplysninger, var likevel utgangspunktet at personopplysninger ikke kan brukes til andre formål enn det de opprinnelige er godkjent for. Rett nok ville det gis anledning til gjenbruk til nye formål hvis den enkelte som er registrert, samtykker i dette, hvis det på annen måte er hjemlet i lov eller forskrifter, eller dersom formålsendring gir klart større fordeler enn den ulempe for den enkelte. Spørsmålet blir i hvilken utstrekning det her er tatt høyde for forskningens behov. Selv om utvalget antok at personopplysninger brukt i forskning og statistikk ikke er uforenlige med loven, var ikke en slik presisering tatt med i selve lovforslaget. Vilkår

for når personopplysninger skal slettes, har hittil blitt gitt som del av konsesjonsvilkårene. Forslaget var at dette nå skulle lovfestes. Utvalgets lovforslag gjorde ikke unntak for lagring av opplysninger for vitenskapelige formål.

Universitetsrådet påpekte at for å øke vår forståelse av endringer i samfunnet og utvikle bedre beslutninger og løsninger på viktige områder, trenger vi et bedre kunnskapsgrunnlag på alle nivå i samfunnet. Forskningens rolle i denne sammenhengen er å generere og formidle ny, pålitelig og relevant kunnskap; kunnskap som også kan danne et sikrere grunnlag for samfunnsstyring og for nasjonal og internasjonal utvikling. Dette forutsetter at forskningen har tilgang til den informasjon som trengs. Forskningens datagrunnlag kan skaffes til veie enten gjennom egen innsamling av data eller gjennom innhenting av data fra eksisterende registre. Informasjon i eksisterende registre, samlet inn i administrativ, statistisk og eller forskningsmessig øyemed, representerer et viktig grunnlag for all empirisk forskning.

For det norske forskningsmiljø er det nødvendig at det nye regelverket bygger inn unntaksbestemmelser for bruk av personopplysninger til forskningsformål. I en tidsalder der den teknologisk utvikling skaper ubegrensede muligheter både for registrering, bruk og ikke minst misbruk av personopplysninger, vil slike bestemmelser gi signaler som kan bety mye for holdningene til forskning i det norske samfunnet. Fra et forskningssynspunkt er det viktig at det nye norske regelverket anerkjenner forskningens rolle som produsent og formidler av kunnskap. En klar og entydig presisering i lovteksten er den sikreste garantien for at loven blir praktisert i forhold til intensjonene.

27

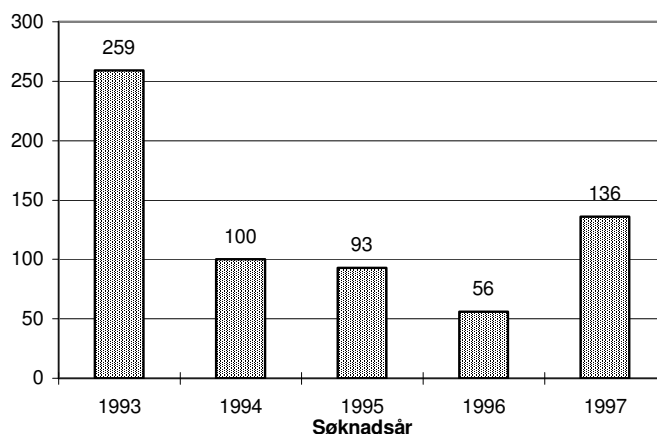
OPPRYKK TIL PROFESSOR ETTER KOMPETANSEVURDERING

Erfaringene med opprykksordningen førte til at Universitetsrådet i februar 1997 oversendte departementet forslag til presiseringer og endringer i reglementet. Nytt reglement ble fastsatt av departementet i april. Viktigst er kanskje at man har presisert retten til å benytte spesialsakkyndige for å bøte på noe av problemet som kan oppstå mellom søkers fagområde og bedømmingskomiteens sammensetning og mandat.

Diskusjonen om hva som skal forstås med begrepet *fag* går videre. Reglementet presiserer at det er «fag eller emner departementet har bestemt kan inngå i de grader institusjonene kan tildele, jfr. universitets- og høgskoleloven § 46 nr. 1.» Dette viser seg likevel å skape problemer, særlig for vitenskapelig tilsatte innenfor områder som er tverrfaglige. Universitetsrådet vil se nærmere på om det kan finnes en tilfredsstillende løsning på dette. Det har ellers vært arbeidet med bedre informasjon og enklere rutiner for søknadsbehandlingen.

Universitetsrådet har siden ordningen ble etablert, forestått fordelingen av ansvaret for etableringen av nasjonale bedømmelseskomiteer mellom de bedømmende institusjoner. Utviklingen i antall søknader har vært slik:

Mens det var ventet et synkende antall så snart det oppsamlede behov var blitt utløst, var den sterke økningen fra 1996 til 1997 overraskende.

28

INSTITUSJONENES FORHOLD TIL RANDSONEVIRKSOMHETEN

Universitetsrådets styre har uttrykt ønske om en gjennomgang av universitetenes og de vitenskapelige høgskolenes forhold til randsonевirksomheten, og høsten 1997 ble det etablert en arbeidsgruppe bestående av sentrale representanter fra de fire universitetene samt NHH og NLH for å foreta en slik gjennomgang. Leder for arbeidsgruppen er rektor Jan Fr. Bernt.

Sentralt for gruppens arbeid er en gjennomgang av oppgaver som det etter lover og tradisjon ligger til universitetene og de vitenskapelige høgskolene å utføre, og oppgaver som mest hensiktsmessig kan løses i tilknytning til ulike former for randsonetiltak. Gjennomgangen vil måtte inneholde strategiske og universitetspolitiske avveininger av oppgavefordeling mellom det som på den ene siden oppfattes som institusjonenes primæroppgaver og det rammeverk som Storting og departement har gitt for virksomheten, og på den andre siden de aktiviteter som kan bidra til å bedre institusjonenes ressursgrunnlag, øke bredden i deres faglige aktiviteter og knytte nærmere kontakt til samfunnet.

Endringer i institusjonenes forvaltningsregler har ført til at eksternfinansierte aktiviteter som for 15-20 år siden måtte legges til randsoneinstitutter, i dag i langt større grad kan utføres innenfor institusjonene. Dette gjelder eksempelvis forvaltning og håndtering av eksterne prosjekter, hvor det nå ofte er en faglig eller administrativ avveining hvorvidt disse «flagges ut», bruk av personale som engasjeres til et bestemt oppdrag eller på et bestemt prosjekt, hvor bl.a. bruken oppdragsstillinger har gitt institusjonene større frihet til å benytte korttidsengasjement.

Samtidig har de nye forvaltningsreglene, da særlig KUFs *Retningslinjer for samarbeid mellom universitet/høgskoler og stiftelser/selskap* og *Reglement om betaling for oppdragsvirksomhet ved universiteter og høgskoler*, i stor grad fått preg av detaljregulering og sentralstyring. I mindre grad imøtekommer reglene det behov institusjonene har for fleksible og enkle administrative løsninger i et aktivt samspillet med næringsliv og samfunn.

Det er et paradoks at myndighetene ønsker universitetene som samarbeidspartnere med næringslivet og aktører på et marked, samtidig som de samme myndigheter etablerer rigide regelverk som gjør dette vanskelig. Disse vanskelighetene kan bli så store at oppgavefordelingen mellom institusjon og randseinstitutt bestemmes ut fra taktiske vurderinger av regelverkets muligheter og umuligheter og ikke ut fra universitetsstrategiske vurderinger av hvor de forskjellige aktiviteter bør løses – innenfor institusjonene eller utenfor.

Arbeidsgruppen forventes å levere sin innstilling i løpet av våren 1998.

29

DOKTORGRADSKANDIDATERS RETT TIL ARBEIDSLEDIGHETSTRYGD

Det norske universitetsråd påpekte i brev til Arbeidsdirektoratet i mars 1997 at direktoratets retningslinjer til fylkesarbeidskontorene om doktorgradskandidater og retten til dagpenger fra juli 1996 hadde gitt opphav til usikkerhet om *stipendiatenes rettigheter i arbeidsforholdet*.

Arbeidsdirektoratets retningslinjer refererer til doktorgradskandidater/doktorgradsstudenter og oppfatter disse som studenter, og ikke som stipendiater med et tilsetningsforhold. Ikke alle doktorgradskandidater har et tilsetningsforhold. Dertil kommer at også stipendiatene i visse sammenhenger oppfattes som studenter både av Utdanningsdepartementet og universitetene. Forskriftene til Lov om velferd for elever og studenter, som gjelder inntil det er utarbeidet forskrifter til den nye loven om studentsamskipnader, definerer således institusjonens egne tilsatte i vitenskapelig utdanningsstilling som studenter. Det er ikke overraskende at dette kan medføre misforståelser.

Utdanningsdepartementet har imidlertid endret forskriftene for utdanningsstøtte fra Lånekassen; her har doktorgradskandidatene ikke lenger rettigheter som studenter. Doktorgradskandidatene er dermed i praksis henvist til lønnet arbeid for å finansiere sin forskerutdanning. Dette taler for at stipendiater tilsatt ved institusjonene ikke lenger bør ha formell status som studenter. Universitetsrådet har derfor anmodet Utdanningsdepartementet om å revurdere stipendiatenes status som studenter når forskriftene til ny Lov om studentsamskipnader skal utarbeides.

Uavhengig av en slik revurdering av stipendiatenes status i forhold til studentsamskipnadens virksomhet, bør det ikke være tvil om de som har vært tilsatt i stilling som stipendiat, har samme rett til dagpenger som andre arbeidssøkende som har opparbeidet rettigheter gjennom et tilsetningsforhold. Universitetsrådet anmodet derfor Arbeidsdirektoratet om å bekrefte at også stipendiater opparbeider rett til dagpenger ved avslutningen av tilsetningsforholdet når vedkommende melder seg som arbeidssøker, stiller seg til disposisjon for arbeidsmarkedet på foreskrevet måte og er villig til å ta tilbudt arbeid.

I sitt svar meddelte Arbeidsdirektoratet at man hele tiden har oppfattet stipendiatperioden som et ordinært arbeidsforhold og at lønn i denne perioden vil danne grunnlag for rett til sykepenger. Arbeidsdirektoratet insisterer imidlertid på at tidligere doktorgradskandidater undertegner en erklæring om at de ikke skal utføre noe arbeid med sin avhandling (heller ikke i helger eller utenfor vanlig arbeidstid) så lenge de mottar dagpenger. Reviderte retningslinjer om dagpenger til tidligere doktorgradskandidater ble utsendt i april 1997.

For stipendiatene er dette fortsatt en dårlig løsning, og etter Det norske universitetsråds oppfatning hviler den også på et tvilsomt juridisk grunnlag.

30

OPPHAVSRETT OG KOPIBESKYTTET MATERIALE

Universitetsrådet har ved flere anledninger i 1997 behandlet problemer knyttet til opphavsrett og kopibeskyttet materiale. Et viktig utgangspunkt her er Bernkonvensjonen om vern av litterære og kunstnerisk åndsverk, som for øvrig går tilbake til 1886, og som er revidert flere ganger. I denne konvensjonen angis minimumskravene til det vern en opphavsmann skal gis i nasjonal lovgivning i de land som har undertegnet konvensjonen. Et hovedprinsipp er at den som skaper et verk, har enerett til eksemplarframstilling av verket.

På den såkalte WIPO-konferansen som ble holdt i slutten av 1996, ble det laget et tillegg som utvidet Bernkonvensjonen til også å omfatte «den digitale verden». For å få samordnet praksis ved institusjonene på dette feltet, anbefalte Universitetsrådets styre på sitt møte 3. mars at institusjonene finner fram til felles standpunkter i opphavsrettssaker, og at de knytter til seg juridisk kompetanse når det gjelder retten til å benytte beskyttet materiale i undervisning og forskning. Universitetet i Oslo ble bedt om å ta på seg det praktiske arbeidet med dette, og har også utarbeidet en betenkning om følgene av WIPO-konferansen.

WIPO-konferansen foreslo ikke å rukke ved hovedprinsippet i Bernkonvensjon, nemlig opphavsmannens enerett til eksemplarframstilling. Diskusjonen gikk i hovedsak på hvordan unntaksbestemmelsene i «den digitale verden» skulle være, hvilke rettigheter opphavsmennene skulle ha ved elektronisk utnyttelse av verk, om opphavsmannen skulle ha enerett til å gjøre verket tilgjengelig på elektroniske nettverk (f.eks. Internett), og om midlertidig eksemplarframstilling som skjer i en datamaskin når verket vises på skjermen eller overføres via en tjernemaskin, skulle omfattes av eneretten til eksemplarframstilling.

Resultatet av WIPO-konferansen ble at Bernkonvensjones artikkel 9 om eksemplarframstilling også skal gjelde i «den digitale verden». Det vil derfor ikke gjelde noen generell regel om at midlertidige elektroniske eksemplarer skal omfattes av opphavsmannens enerett. Det ble også fastslått at den bestemmelsen i Bernkonvensjonen som gir landene adgang til å gjøre begrensede unntak fra eneretten uten at det går ut over opphavsmannens legitime interesser, også skal gjelde for «den digitale verden», f.eks. ved bruk av digitaliserte verk og ved utnyttelse i elektroniske nettverk. For våre medlemsinstitusjoner må dette sies å være et gledelig resultat.

Parallelt med dette arbeidet gikk den midlertidige avtalen med Kopinor om fotokopiering o.l. av opphavsrettslig beskyttet materiale ved universitet og høyskoler ut 1. juli 1997. Avtalen forutsatte at det ble gjennomført en statistisk undersøkelse om det faktiske forbruket av opphavsrettslig beskyttet kopimateriale. Resultatene av denne undersøkelsen skulle legges til grunn ved forhandlinger om framtidige avtaler. For å kunne gjennomføre denne undersøkelsen har KUF midlertidig prolongert avtalen med Kopinor til 30.6.98.

Av departementet ble Universitetsrådet og Høgskolerådet i fellesskap bedt om å oppnevne et utvalg som kunne være institusjonenes forhandlingspart ved reforhandling av Kopinor-avtalen. Universitetsrådet behandlet denne henvendelsen på styremøte 4. september og utpekte ass. universitetsdirektør Peter Lykke, NTNU, og rådgiver Svend-Erik Svendsen, UiO, som representanter for Universitetsrådets medlemsinstitusjoner. Utvalget ble senere supplert med økonomisjef Asmund Skåren, HiØ. I forståelse med Høgskolerådet er høgskoledirektør Ole

A. Brønmo, HiST, utpekt som formann i utvalget. Utvalget er bedt om å levere sin innstilling innen mars 1998.

Internasjonalt samarbeid

31

STUDIER I UTLANDET

Departementet foreslo i Stortingsmelding 19 (1996-97) følgende hovedmål for politikken når det gjelder studier i utlandet:

- Støtteordningene skal gi norsk ungdom gode valgmuligheter som alternativ til utdanning i Norge, uavhengig av geografisk og sosial bakgrunn.
- Det skal særlig tas sikte på å tilføre landet kompetanse som ikke kan skaffes innenfor det norske utdanningssystem eller som det er særlig knapphet på i Norge.
- Norske utdannings- og forskningsinstitusjoner skal tilføres internasjonal kompetanse gjennom aktive utvekslingsordninger.
- Det må legges større vekt på å fremme studiemuligheter utenfor Vest-Europa og Nord-Amerika.
- Andelen som tar delstudier i utlandet skal økes.

I Innst.S.nr.173 (1996-97) bekreftet stortingskomiteen at utdanning i utlandet ikke bare være et virkemiddel for å kompensere for manglende utdanningskapasitet i Norge. Det skal også være et av flere strategiske virkemidler for å internasjonalisere norsk samfunnsliv og å utvikle våre fagmiljøer og vår kompetanse i takt med verden for øvrig. Komiteen sluttet seg til den ambisiøse og positive målsetningen om at 50 % av studentmassen skal ta hele eller deler av sin utdanning i utlandet. Komiteen påpekte imidlertid at internasjonalisering er ikke bare å sende norske studenter til utlandet, men det er også å internasjonalisere norsk høyere utdanning i Norge f.eks ved at flere utenlendinger studerer her i landet.

Komiteen ga sin tilslutning til de hovedmål departementet hadde skissert. På grunnlag av komiteens forslag gjorde dessuten Stortinget en rekke konkrete vedtak, bl.a. disse:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om opprettelse av et stimuleringsfond for utdanningsinstitusjoner til å utvikle gjensidige utvekslingsavtaler med institusjoner utenfor Vest-Europa. Stimuleringsmidlene knyttes til oppretting av studietilbud og tilrettelegging for studentutveksling i samsvar med merknader i Innst S nr 173 (1996-97).»

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag, senest våren 1998, om et nasjonalt organ for tilrettelegging av internasjonalisering. Et slikt organ bør også ha ansvaret for godkjenning av utdanning for å bli autorisert for et yrke og godkjenning av nordmenns utdanning i utlandet.»

I sine kommentarer til Stortingsmelding 19 sa Universitetsrådet bl.a. at meldingens viktigste bidrag til en videre utvikling er at delstudier i utlandet nå fremstår som et viktig politisk element, parallelt med den tradisjonelle politikken med støtte til fulle studier frem til en utenlandsk grad. Delstudier i utlandet er først og fremst blitt en realitet gjennom utvekslingsprogrammene NORDPLUS og ERASMUS. Disse viktige programmene bygger på en aktiv medvirkning fra norske universiteter og høyskoler når det gjelder godkjenning av kurs og eksamener fra de samarbeidende institusjonene i andre land. Samtidig forutsetter dette programsamarbeidet at det legges til rette for utvekslingsstudentene ved vertsuniversitetet mht bolig oa. *Delstudier i utlandet uten at det foreligger en programavtale eller en aktiv og forpliktende institusjonsavtale, er i praksis svært vanskelig for den enkelte student å realisere.*

Delstudier i utlandet *utenom* ERASMUS- og NORDPLUS-programmene fremstår derfor som en utfordring. En økning fra 2.600 delstudenter i dag til nærmere 10.000 som meldingen antyder, kan bare realiseres gjennom en bevisst satsing på tilrettelegging for delstudier i utlandet.

Universitetsrådet sa seg enig i at man må ha som mål å flytte tyngdepunktet i utenlandsstudiene fra bachelor-nivå til mastergrads-nivå. Lånkassens støtteordninger kan i denne sammenheng være et mulig finansieringsunderlag for samarbeidsavtaler med universiteter i land hvor det betales skolepenger/gebyrer. I tillegg til de vanlige utvekslingsavtalene, kan det være aktuelt å inngå avtaler om mastergradsutdanning for et antall norske studenter ved samarbeidsuniversitetene. Denne type organiserte opplegg burde være av interesse også for myndighetene, bl.a. fordi gebyrer som avtales i et institusjonssamarbeid, vanligvis settes lavere enn de ordinære satsene. Utgiftene med en aktiv tilrettelegging kan i så fall ses opp mot innsparinger på gebyrstipendposten.

Universitetsrådet påpekte at både myndighetene og institusjonene har viktige oppgaver når det gjelder internasjonaliseringen av høgre utdanning. *Myndighetene* må tilpasse rammebetingelsene for internasjonaliseringen til den politiske målsettingen på dette området, først og fremst gjennom de økonomiske støtteordningene både for fulle studier og delstudier i utlandet, men også gjennom tilskudd til informasjon og tilrettelegging. *Institusjonene* må legge til rette for sine egne studenter når det gjelder delstudier i utlandet og organisere samarbeidet med sine utenlandske partnere. At det frivillige institusjonssamarbeidet vil få en stadig sterkere internasjonal komponent, er det ingen tvil om.

32

SAMARBEID NORAD – DET NORSKE UNIVERSITETSRÅD

Samarbeidet mellom NORAD og UR/UD-programmet om kompetanseoppbygging ved universiteter i utviklingsland (NUFU-programmet) har vært i kontinuerlig utvikling siden NUFU-programmet startet opp for fem år siden. I den nye UR/UD-avtalen fra 1995 heter det at samarbeid mellom NORAD og UR skal avtales særskilt og tilpasses denne avtalen.

Drøftingene om en slik avtale mellom NORAD og UD førte som kjent til at NORADs ledelse i 1996 reiste spørsmålet om norske universiteter og vitenskapelige høgskoler kunne påta seg et vesentlig større engasjement på bistandssiden. Denne utfordringen fra NORAD har vært gjenstand for en grundig vurdering i Universitetsrådssystemet. På grunnlag av drøftinger i styre og representantskap og uttalelser fra medlemsinstitusjonene, sa Universitetsrådet i brev til NORAD i juni 96 seg beredt til å starte forhandlinger med sikte på en avtale der UR på vegne av medlemsinstitusjonene tar ansvar for et bistandsprogram innen høgre utdanning og forskning. Utenriksdepartementet fant imidlertid at et slikt samarbeid ville få for store dimensjoner, men gikk inn for at forvaltningen av NORADs stipendprogram skulle overføres til Universitetsrådet/SIU fra og med 1997, uavhengig av en eventuell senere avtale med Universitetsrådet om et mer generelt samarbeid om kompetanse- og institusjonsutvikling i utviklingsland. Universitetsrådet oversendte et utkast til avtale med NORAD i september 1997. Begrenset saksbehandlingskapasitet i NORAD har imidlertid ført til at avtalen fremdeles ikke var sluttforhandlet ved utgangen av 1997.

33

DET NORDISKE UNIVERSITETSSAMARBEIDET (NUS)

Etableringen av NUS i 1995 har styrket samarbeidet mellom de nasjonale universitetsorganisasjonene i Norden. Det er etablert et godt samarbeid med NUAS og god kommunikasjon med Nordisk Ministerråds sekretariat. Rektor-kollegiets ordfører, rektor Hans Peter Jensen, fungerer for perioden 1995-98 som ordfører for NUS. Universitetsrådets generalsekretær fungerer som generalsekretær for NUS i samme periode.

Det forslag til nordisk forskningspolitisk strategi som forelå fra Nordisk Forskningspolitisk Råd (FPR) senhøstes 1997, går inn for et rullerende program hvor det hvert år igangsettes et ett eller flere nye nordiske forskningsinitiativ. NUS har gitt sin tilslutning til et slikt opplegg og har også sagt seg enig i at det nordiske forskningssamarbeidet må ses i sammenheng med de overordnede mål som gjelder for det nordiske samarbeidet. Dette vil bl.a. bety at nordisk språk og kultur bør være et prioritert område i forskningssamarbeidet. Innenfor det enkelte område må det imidlertid være prosjektets kvalitet og (nordiske) relevans som er avgjørende når man vurderer nordisk støtte. NUS mener at tidsbegrensede programmer bør fortrinnsvis realiseres som et samarbeid mellom de involverte institusjoner – universiteter, høyskoler, forskningsinstitutter – der en av institusjonene påtar seg det operative ansvaret. Dette vil også være et godt utgangspunkt for at vellykkede programmer kan få en nasjonal oppfølging når samarbeidsprosjektet avsluttes.

NUS har fremhevet at et utvidet samarbeid mellom universiteter og høyskoler i de nordiske landene, kan være en effektiv realisering av en øket nordisk samhandling på forskningssektoren. At dette samtidig kan styrke det nordiske samarbeidet innen høyere utdanning, understreker ytterligere betydningen av å trekke universitetssektoren med i utviklingen av det nye programmet, bl.a. ved å styrke sektorens kontakt med FPR.

NUS har også vært i aktiv dialog med HØGUT, styringsgruppen for nordisk samarbeid innen høyere utdanning, spesielt når det gjelder HØGUTs fremtidige rolle og virke. Dette har etablert et grunnlag for et konstruktivt og mer åpent samarbeid mellom NUS og HØGUT. Dette reflekteres bl.a. i programmet for det nordiske universitetsrektormøtet som vil bli arrangert i Stockholm i august 1998, med det nordiske samarbeidet innen høyere utdanning og forskning som et hovedtema. Både fra HØGUT, fra FPR og fra Ministerrådets sekretariat vil det her være en bred deltagelse. Man regner imidlertid med at Universitetsrådet i løpet av 1998 vil overta ansvaret for NORADs stipendprogram i Norge.

34

UNIVERSITETSRÅDETS DELTAGELSE I EUROPEISKE SAMARBEIDSORGANISASJONER

CRE - Association of European Universities

Mer enn 500 universiteter og vitenskapelige høyskoler i 39 europeiske land er nå tilsluttet CRE. De halvårlige konferansene samler et betydelig antall universitetsledere til drøfting av sentrale temaer; i 1997 har hovedtemaene vært «The university and the innovation chain» (Turku 22-23 mai) og «European agenda for change for higher education in the XXIst century» (Palermo 24-27 september). Det siste møtet var et fellesarrangement med UNESCO og et ledd i forberedelsen av UNESCOs verdenskonferanse om høyere utdanning (Paris 5-9 oktober 1998). Et viktig tiltak i

CRE er utviklingen av et opplegg for institusjonsevaluering: "to conduct institutional reviews in order to help universities to assess their own quality management systems". CRE har også i det siste engasjert seg sterkere i forhold til EU-kommisjonen og et nærmere samarbeid – og en eventuell sammenslutning – mellom CRE og Konfederasjonen (se nedenfor) kan synes nødvendig. Universitetsrådet er representert i CREs faste komite ved rektor Lucy Smith og generalsekretær Per Nyborg.

Confederation of EU Rectors' Conferences

Deltagelsen i EUs programmer for forskning og høgre utdanning gjør at universiteter og vitenskapelige høgskoler i EU/EØS-området har mange felles interesser. Konfederasjonen er et felles talerør til EU-kommisjonen og til kommisjonæren for høgre utdanning og forskning. Samarbeidet i Konfederasjonen har også gjort det mulig å påvirke Ministerrådet gjennom koordinerte henvendelser til de nasjonale ministerier. Viktige saker i 1997 har bl.a. vært forberedelsene av de kommende EU-programmene for utdanning og forskning. Universitetsrådet er representert i Konfederasjonen ved rektor Emil Spjøtvoll og generalsekretær Per Nyborg.

Council of Europe

Alle Europarådets medlemsland er representert i Europarådets komite for høgre utdanning og forskning med en departementsrepresentant og en uavhengig universitetsrepresentant. Det er lang tradisjon for at Universitetsrådets generalsekretær fungerer som norsk univesitetsrepresentant. Generalsekretær Per Nyborg er for perioden 1996-98 valgt til medlem av komiteens byrå (styre). Han er også byråets representant i styringsgruppen for "Legislative Reform Project", komiteens største program som bistår de nye demokratiene i Øst- og Sentral-Europa med utviklingen av ny universitetslovgivning. Andre sentrale aktiviteter i 1997 har vært fullføringen av det tre-årige projektet "Access to Higher Education in Europe" og samarbeidet med UNESCO om "Joint Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region".

Academic Cooperation Association (ACA)

ACA ble etablert i 1993 som et europeisk fellesorgan for nasjonale organisasjoner som arbeider med internasjonalt akademisk samarbeid og studentutveksling. Blant medlemsorganisasjonene finner vi bl.a. Rektorkollegiets Sekretariat i Danmark, Högskoleverket i Sverige, Center for International Mobility (CIMO) i Finland, Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) i Tyskland og British Council. Universitetsrådet gikk inn som medlem av ACA i 1997, og er representert i organisasjonen ved SIU. Direktør Ulf Lie er medlem av Administrative Council, og flere av SIUs medarbeidere deltar i ACAs arbeidsgrupper.

Programaktiviteter

35

NUFU-PROGRAMMET

Universitetsrådets avtale med Utenriksdepartementet om kompetansebygging ved universiteter og forskningsinstitusjoner i utviklingsland er inne i sin andre programperiode, og avtalen har i 1997 ytterligere styrket samarbeidet mellom Universitetsrådets medlemsinstitusjoner,

forskningsinstitutter og tilsvarende institusjoner i utviklingsland. Nasjonalt utvalg for utviklingsrelatert forskning og utdanning (NUFU) fungerer som programstyre, derav betegnelsen NUFU-programmet. Senter for internasjonalt samarbeid (SIU) har helt siden NUFU-programmet startet opp i 1991 hatt det operative ansvaret på vegne av Universitets-rådet. Den økonomiske rammen for avtalen er 46 mill. kroner årlig. Universitetsrådet og Utenriksdepartementet har i 1997 inngått en tilleggsavtale om samarbeid med Guatemala som vil tilføre NUFU-programmet 24 mill. kroner utover avtalt ramme i perioden 1998 - 2000.

Bevilgninger til flerårig samarbeid - Afrika sør for Sahara, Sør-Asia og Mellom-Amerika

NUFU har avviklet tre møter i 1997, der en har behandlet søknader for flerårige samarbeid med en samlet søknadssum på 125 mill. kroner. Beløpet omfattet 54 søknader, hvorav NUFU i 1997 har vurdert 29 som støtteverdige. I løpet av 1996 og 1997 er et beløp på 215 mill. kroner allokert til flerårige samarbeidsprogram for perioden 1996 - 2000. Dette tilsvarer de disponible midlene som er til rådighet for flerårige samarbeidsprogram i perioden. En rekke kvalitativt gode søknader har blitt avslått av NUFU på grunn av manglende midler. NUFU har anmodet UD om ekstra midler til NUFU-samarbeidet. Søknaden omfatter samarbeid med fem prioriterte land/regioner, og det ble søkt om totalt 12 mill. kroner til en supplerende av NUFUs ordinære midler for samarbeidsprogrammer.

Bevilgninger til planlegging av flerårig samarbeid (forprosjekter)

NUFU har i 1997 ikke kunnet motta planleggingssøknader for planlegging av nye samarbeidsprogram på grunn av manglende midler til rådighet. Unntak er gjort for planlegging av nye programmer i Mosambik, Guatemala og de palestinske områdene.

African-Norwegian Universities' Conference, Dar es Salaam, 27 - 29 October 1997

University of Dar es Salaam (UDSM) var i oktober 1997 vertskap for, og teknisk arrangør av, en konferanse for universitetsledelsen ved samarbeidsuniversiteter i Afrika sør for Sahara og norske universiteter, vitenskapelige høyskoler og forskningsinstitutter. Konferansen hadde fire sentrale temaer: 1) Likeverdig samarbeid mellom institusjoner i sør og nord, 2) Styrking av samarbeid mellom institusjoner i sør, 3) Institusjonell forankring og 4) Kvalitetssikring. I oppfølgingen av konferansen vil det være viktig å involvere ledelsen ved universitetene i sør i planleggingen av en videreføring av samarbeidet gjennom NUFU.

Samarbeid med Eduardo Mondlane-universitetet i Mosambik

NUFU avsatte i 1996 en økonomisk ramme på 5 mill. kroner til samarbeid med Eduardo Mondlane-universitetet i Mosambik. Disse midlene ble allokert i løpet av 1997 og fordelt seg på tre samarbeidsprogram mellom norske institusjoner og E. Mondlane-universitetet.

Samarbeid med de palestinske områdene

En økonomisk ramme på 10 mill. kroner ble reservert av NUFU i 1996 til samarbeid med universiteter innen de palestinske områdene. NUFU avsatte i møte 26. februar 1997 6,3 mill. kroner til tre samarbeidsprogram mellom Universitetet i Oslo og palestinske institusjoner. Disse tre samarbeidsprogrammene ble initiert av NORAD og det har vært en dialog mellom NUFU og NORAD om en refundering fra NORAD av de midlene som NUFU har avsatt til samarbeidsprogrammene. I tillegg har ytterligere to samarbeidsprogram fått bevilgninger fra de 10 mill. kroner reservert til samarbeid med universiteter innen de palestinske områdene.

Samarbeid med Universidad de San Carlos i Guatemala

Universitetsrådet og Utenriksdepartementet har i 1997 inngått en tilleggsavtale om samarbeid med Guatemala som vil tilføre NUFU-programmet 24 mill. kroner utover avtalt ramme i perioden 1998 - 2000. I møte 1. desember 1997 ble det bevilget midler til tre samarbeidsprogram med en totalramme på 16,4 mill. kroner. NUFU-sekretariatet har etablert en dialog omkring Guatemala-samarbeidet med Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø, som er de norske institusjonene som er involvert i samarbeidet så langt.

Evaluering av samarbeid og samarbeidsprogrammer

NUFUs evalueringsplan for perioden 1998 - 2000 er blitt drøftet både i samrådsmøte mellom Utenriksdepartementet og Universitetsrådet/NUFU og i NUFU-utvalget. Evalueringsplanen er utarbeidet med sikte på å gjennomføre en rekke midtveis gjennomganger og evalueringer av enkeltprosjekter og deres betydning for samarbeids-partene i sør. NUFUs evalueringsplan vil være en sentral del av kvalitetssikringen av samarbeidet mellom institusjonene i NUFU og partnerinstitusjonene i utviklingslandene.

Samtaler med norske institusjoner om rapportering og rollefordeling

I perioden august - oktober 1997 gjennomførte NUFU-sekretariatet en rundreise til de norske institusjonene i NUFU-samarbeidet, bl.a. for en klargjøring av rollefordelingen i programsamarbeidet mellom institusjonene og Universitetsrådet/NUFU. Besøkene var også en anledning til å se nærmere på rapporteringen til NUFU. Rapportering innen avtalte frister er helt nødvendig for at Universitetsrådet skal kunne oppfylle sine avtaleforpliktelser vis a vis Utenriksdepartementet.

36

SAMARBEIDSPROGRAMMET FOR SENTRAL- OG ØST EUROPA

Avtalen om videreføring av det tidligere Handlingsprogrammet for Sentral- og Øst-Europa ble undertegnet 4. april 1997. Det nye programmet, Samarbeidsprogrammet for Sentral- og Øst-Europa (heretter kalt Øst-Europa-programmet), sikrer videreføringen av samarbeidet i nye fem år (1997 - 2001).

Det norske universitetsråd og Norges forskningsråd har oppnevnt et programstyre for Øst-Europa-programmet. Programstyret har ansvaret for koordinering av programmet, og myndighet til å ta standpunkt til og beslutte hvilke forslag som skal få bevilgning. Programstyret er ansvarlig overfor og rapporterer til Universitetsrådet og Forskningsrådet. Programstyret utgir en egen årsrapport på engelsk.

Programstyret har seks medlemmer, tre oppnevnt av styret i Universitetsrådet og tre oppnevnt av hovedstyret i Forskningsrådet. I tillegg oppnevner Universitetsrådet og Forskningsrådet én vararepresentant for hver sin gruppe representanter. Utenriksdepartementet, Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet og Høgskolerådet oppnevner hver sin observatør til utvalget. Senter for internasjonalt universitetssamarbeid er Programstyrets sekretariat.

Programstyret har i 1997 behandlet søknader for begge tildelingsårene 1997 og 1998. Omkring 170 prosjektforslag ble innsendt til de to søknadsrundene. I alt 54 prosjekter ble tildelt støtte (ca 30 prosent). Programstyret har gjennom sine tildelinger lagt vekt på flerårige prosjekter. For disse prosjektene er det avsatt midler for inntil fem år. Flere gode forslag fikk av-

slag. Dette skyldes både knapphet på midler i forhold til søknadsmassen og Programstyrets strenge prioriteringer av geografiske og faglige områder. Disse er nærmere omtalt i programets strategi. Det skal imidlertid også nevnes at mange prosjektforslag ble bedømt til å være av en relativ lav faglig kvalitet eller på andre måter ikke gode nok. Prosjektene med tildelte midler er beskrevet i en egen programkatalog.

I tillegg til institusjonssamarbeid og prosjektstøtte er det etablert et eget Stipendprogram, som blir administrert av Internasjonal Stipendseksjon i Norges forskningsråd. Stipendprogrammet har for det akademiske år 1997-98 fordelt sine midler på i alt 70 stipendier, gitt til både norske og øst-europeiske forskere.

Programstyret har arbeidet ut fra en årlig økonomisk ramme på NOK 17 millioner. Utenriksdepartementet har for 1997 bevilget NOK 2 millioner som en ekstraordinær tildeling. Det er dermed budsjettet med en samlet økonomisk ramme på NOK 87 millioner for hele perioden hvor av ca. NOK 47 millioner er bevilget og avsatt til prosjekter som søkte støtte i forbindelse med utlysningene i 1997. Programstyret har for 1997 bevilget NOK 2 millioner til Stipendprogrammet. Tilsvarende beløp er stilt til disposisjon for 1998.

Programstyret har avholdt fire møter i meldingsåret, hvor av det i to møter har behandlet søknader. Blant de viktigste sakene ellers skal nevnes:

- Planlegging og avvikling av Workshop om Baltikum - "Democracy and Cultural Identity". Workshopen ble holdt i Oslo 10. - 11. mars 1997. Det er utarbeidet en rapport fra arrangementet.
- Besøksreise til Baltikum. Programstyret vedtok å nedsette et arbeidsutvalg for å utarbeide et konkret opplegg for reisen, som gjennomføres i løpet av våren 1998.
- Utarbeidelse av "Annual Report 1996" for utdannings- og forskningsprogrammet.

Samarbeidet mellom Universitetsrådet og Forskningsrådet om administrasjonen av programmet fungerer i hovedsak godt, selv om det ikke har vært enkelt å etablere enhetlige rutiner. Ved inngangen til 1998 er man kommet et godt stykke på vei med dette og det satses på å videreutvikle det samarbeidet som er etablert.

37

SOKRATES-PROGRAMMET

SOKRATES er EU's handlingsprogram for utdanning og retter seg til hele utdanningssektoren, alle trinn i det offentlige utdanningssystemet så vel som private institusjoner. I deler av programmet legges det opp til samarbeid på tvers av nivåene, unntaksvis også til samarbeid med institusjoner utenfor skoleverk/høyere utdanning. Driften av programmet i Norge finansieres av Kirke- forsknings- og utdanningsdepartementet.

Universitetsrådet har gjennom SIU påtatt seg operatøransvaret for SOKRATES i Norge. SIU er sekretariat for de tre departementsoppnevnte utvalgene for SOKRATES-programmet. I meldingsåret har SIU også hatt sekretariatansvar for departementets felles nasjonale utvalg for LEONARDO DA VINCI- og SOKRATES-programmene.

a) *Høyere utdanning - ERASMUS*

Fra studieåret 1996/97 har administrasjonen av ERASMUS-programmet gått inn under SOKRATES og utgjør den delen av programmet som retter seg mot høyere utdanningsinstitusjoner.

ERASMUS har to aksjoner:

- Aksjon 1 som strukturerer og støtter det institusjonelle samarbeidet.
- Aksjon 2 som støtter studentmobiliteten.

Norske institusjoner har brukt ERASMUS godt for å bygge nettverk med utdanningsinstitusjoner i andre land. Dette gjelder også med institusjoner i mindre europeiske land; forøvrig i samsvar med norske myndigheters ønske om samarbeid med kulturområder utenfor det engelskspråklige.

Ved overgangen til SOKRATES satte Europakommisjonen spesielt fokus på institusjonelt prosjektsamarbeid. I 1996 kom det inn 12 søknader fra norske institusjoner om deltakelse i enkeltprosjekter, tre av disse som koordinatorene. To av de norskkoordinerte søknadene ble godkjent.

Deltakelsen i ERASMUS har bidratt til at universiteter og høyskoler har bygd opp en administrativ kompetanse i internasjonale saker ved institusjonen. Programmet vurderes helt klart, både i Norge og i andre land, som en nyttig ramme for institusjonell organisering av akademisk mobilitet og utveksling, men erfaringene så langt tilsier at programmet ville tjene på større grad av desentralisering og administrativ forenkling.

Studentmobiliteten ser ut til å stabiliserer seg innenfor det nye programmet. I 1996/97 reiste i alt 1165 studenter ut fra Norge. Dette er omtrent halvdel av dem som kunne ha reist. Inn til Norge kom det i alt 672 studenter. Interimertall for 1997/98 viser at tendensen holder seg. Dette er typisk for utviklingen i hele programmet. Deltakelsen er svært ulikt fordelt mellom institusjonene. Norges deltakelse ligger på et europeisk gjennomsnitt m.h.t. utreisende studenter, men noe under de nordiske EU-landene.

Statens lånekasse har i 1997 åpnet for at ERASMUS-studenter som ikke mottar stipend, gis full utenlandsstøtte over kapittel V i Statens lånekasses forskrifter. ERASMUS-utvalget la dette til grunn for sin fordeling av ERASMUS-stipend for 1997/98. Europakommisjonen har oppfordret landene til å fordele ERASMUS-midlene på en måte som fremmer en jevnest mulig kontakt i Europa. Den norske studentmobiliteten går i hovedsak til Tyskland, Storbritannia og Frankrike. I samsvar med EU-kommisjonens politikk har norske institusjoner fått sin andel av stipendmidlene beregnet ut fra tidligere opptaksrate og etter hvor mange studenter som skal til andre land enn disse tre store hovedmottakslandene.

- Man ønsker å oppfordre studenter til å reise til andre land enn de tre overnevnte
- Stipendene blir langt høyere enn tidligere
- Studentene som reiser til de tre store mottakerlandene (Tyskland, Storbritannia og Frankrike), har likevel fått en god finansiering gjennom den nasjonale lånekasseordningen

Midt i studieåret må vi likevel konstatere at dette ikke synes å ha ført til en økning i den faktiske studentmobiliteten.

1997/98 er også det første året for å sette i verk institusjonskontrakter i ERASMUS. Så godt som alle offentlige norske høyere utdanningsinstitusjoner deltar nå i dette. Finansieringen av kontrakten har imidlertid vært skuffende, norske institusjoner har til sammen mottatt 11,8 prosent av det beløp de faktisk søkte om. Beløpene har i tillegg blitt utbetalt svært sent. Selv

om de administrative prosedyrene for utbetaling av støtte er forenklet, er det stor bekymring for den videre utviklingen i SOKRATES-programmet. Mange institusjoner melder at det er fare for at foreleserne nå forlater ERASMUS.

De tematiske nettverkene, som også ligger under ERASMUS-kapitlet i SOKRATES, har svært mange deltakere. Ikke bare universiter og høyskoler, men også organisasjoner og større bedrifter deltar. Det skal være med minst en deltaker fra hvert av landene som er med i programmet. I tillegg er det et til dels stort innslag av deltakere fra land utenfor EU og Europa. Det er norske deltakere i de fleste prosjektene, spesielt de universiteter som har gode internasjonale nettverk har benyttet seg av tilbudet og deltar i flere nettverk.

b) Skoleprogrammene - COMENIUS og LINGUA

For COMENIUS 1, den kanskje viktigste delen av SOKRATES-programmet for skolene, viser statusrapport medio 1997 at norsk deltakelse ligger på et gjennomsnitt. I løpet av 1997 deltar Norge i 211 prosjekt med skoler i andre europeiske land, dvs. en deltakelse på om lag 5.5 prosent.

Utviklingen fra 1995 til utgangen av 1997 viser at SOKRATES oppfattes som interessant. Deltagelsen i programmet har vokst raskt og tilbakemeldingene fra dem som deltar i prosjekt, er positive og entusiastiske. Både den internasjonale orienteringen, muligheten til effektiv og målrettet bruk av IT og fremmedspråk, det utvidete prosjektsamarbeidet og den pedagogiske nyttenkningen programmet inviterer til, blir fremhevet.

Deltakelsen i SOKRATES bidrar gjennom COMENIUS og LINGUA til å øke språkferdigheten i tradisjonelle språkfag og til å styrke kunnskap om språk og kultur som ellers ikke er vanlig i norsk skole. Enkelte skoler har innført nye valgfag i språk som spansk, portugisisk, italiensk, nederlandsk mm. I tillegg har SOKRATES bidratt til å styrke IT kompetansen i norske skoler og gitt et utvidet rom for den norske satsingen på bruk av IT i undervisningen.

c) Informasjons og studiereiser. ARION

I 1997 har UR har av KUF fått tildelt ansvaret for ARION, som drives av SU-kontoret i Østfold. ARION er ikke direkte rettet mot lærerne, men mot de såkalte beslutningstakere på alle nivå i skoleverket. I Norge har man arrangert ca fire kurs årlig. De fleste har vært bredt lagt opp og har tatt opp utdanningssystem og skole generelt. I tillegg har man tatt opp spesialpedagogikk og miljøutdanning.

Interessen for ARION er stor, både for besøk til og utreise fra Norge. Alle kursene har vært fulltregnet med til dels lange ventelister.

d) Store innovasjons- og kartleggingsprosjekter

SOKRATES-støtten til prosjekter som skal bidra til innovasjon og kvalitetsheving i utdanning, er det kanskje spesielt høyskolesektoren som har visst å benytte seg av. Det har vært en jevn vekst i den norske deltakelsen. I 1997 var norske institusjoner med i tilsammen 37 prosjekt, 19 av dem med norsk koordinator. Fortsatt er det den norske deltakelsen i fjernundervisningsaksjonen som er mest interessant. Denne støttes også gjennom Sentralorganet for fjernundervisning (SOFF) sin prioritering av disse prosjektene. Støtte til disse prosjektene varierer fra ca. kr. 150.000 for de minste til kr. 1.5 mill. for de største.

Det er vanskelig å kommentere hvilke resultater som vil komme ut av prosjektene siden bare noen få er avsluttet. Et generelt inntrykk er at det er vanskelig å forene målsetningene om kvalitet og innovasjon med målsetningene for informasjonsutveksling mellom ulike pedagogiske og faglige tradisjoner, gitt de økonomiske rammer for prosjektene.